

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

മഹർഷി വേദവ്യാസപ്രണീതം ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ ദ്വിതീയഃ സ്കന്ധഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

വിഷയസൂചി

1	പ്രഥമോദ്യായഃ	2
2	ദ്വിതീയോദ്യായഃ	8
3	തൃതീയോദ്യായഃ	15
4	ചതുർഥോദ്യായഃ	19
5	പഞ്ചമോദ്യായഃ	23
6	ഷഷ്ഠോദ്യായഃ	28
7	സപ്തമോദ്യായഃ	34
8	അഷ്ടമോദ്യായഃ	43
9	നവമോദ്യായഃ	47
10	ദശമോദ്യായഃ	53

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ ദ്വിതീയസ്കന്ധേ പ്രഥമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

വരീയാനേഷ തേ പ്രശ്നഃ കൃതോ ലോകഹിതം നൃപ |
 ആത്മവിത്സമ്മതഃ പുംസാം ശ്രോതവ്യാദിഷു യഃ പരഃ || 1 || 1

ശ്രോതവ്യാദീനി രാജേന്ദ്ര നൃണാം സന്തി സഹസ്രശഃ |
 അപശ്യതാമാത്മതത്ത്വം ഗൃഹേഷു ഗൃഹമേധിനാം || 2 || 2

നിദ്രയാ ഹ്രിയതേ നക്തം വ്യവായേന ച വാ വയഃ |
 ദിവാ ചാർഥേഹയാ രാജൻ കുടുംബഭരണേന വാ || 3 || 3

ദേഹാപത്യകലത്രാദിഷ്ഠാത്മസൈന്ധവേഷ്വസത്സ്യപി |
 തേഷാം പ്രമത്തോ നിധനം പശ്യന്നപി ന പശ്യതി || 4 || 4

തസ്മാദ്ഭാരത സർവാത്മാ ഭഗവാനീശ്വരോ ഹരിഃ |
 ശ്രോതവ്യഃ കീർത്തിതവ്യശ്ച സ്മർതവ്യശ്ചൈവതാഭയം || 5 || 5

ഏതാവാനു സാംഖ്യയോഗാഭ്യാം സ്വധർമപരിനിഷ്ഠയാ |
 ജൻമലാഭഃ പരഃ പുംസാമന്തേ നാരായണസ്മൃതിഃ || 6 || 6

പ്രായേണ മൂനയോ രാജന്നിവൃത്താ വിധിഷേധതഃ |
 നൈർഗുൺയസ്ഥാ രമന്തേ സ്മ ഗുണാനുകൂലനേ ഹരേഃ || 7 || 7

- ഇദം ഭാഗവതം നാമ പുരാണം ബ്രഹ്മസമ്മിതം |
അധീതവാൻ ദ്വാപരാദൗ പിതൂർദ്വൈപായനാദഹം || 8 || 8
- പരിനിഷ്ഠിതോഽപി നൈർഗുൺയ ഉത്തമശ്ലോകലീലയാ |
ഗൃഹീതചേതാ രാജർഷേ ആഖ്യാനം യദധീതവാൻ || 9 || 9
- തദഹം ത്വേദിധാസ്യാമി മഹാപൗരുഷികോ ഭവാൻ |
യസ്യ ശ്രദ്ധയാതമാശു സ്യാൻമുക്തനേ മതിഃ സതീ || 10 || 10
- ഏതന്നിർവിദ്യമാനാനാമിച്ഛതാമകുതോഭയം |
യോഗിനാം നൃപ നിർണീതം ഹരേർനാമാനുകീർതനം || 11 || 11
- കിം പ്രമത്തസ്യ ബഹുഭിഃ പരോക്ഷൈർഹായനൈരിഹ |
വരം മുഹൂർതം വിദിതം ഘടതേ ശ്രേയസേ യതഃ || 12 || 12
- ഖട്ടാംഗോ നാമ രാജർഷിർജ്ഞാത്വേയത്താമിഹായുഷഃ |
മുഹൂർതാത്സർവമുത്സൃജ്യ ഗതവാനഭയം ഹരിം || 13 || 13
- തവാപ്യേതർഹി കൗരവ്യ സപ്താഹം ജീവിതാവധിഃ |
ഉപകൽപയ തത്സർവം താവദ്യത്സാമ്പരായികം || 14 || 14
- അന്തകാലേ തു പുരുഷ ആഗതേ ഗതസാധുസഃ |
ചരിന്യാദസംഗശസ്ത്രേണ സ്വപുഹാം ദേഹേന യേ ച തം || 15 || 15
- ഗൃഹാത് പ്രവ്രജിതോ ധീരഃ പുൺയതീർഥജലാപ്തതഃ |
ശുചൗ വിവിക്ത ആസീനോ വിധിവത്കൽപിതാസനേ || 16 || 16
- അഭ്യസേൻമനസാ ശുദ്ധം ത്രിവൃദ്ബ്രഹ്മാക്ഷരം പരം |
മനോ യച്ഛേജ്ജിതശ്ചാസോ ബ്രഹ്മബീജമവിസ്മരൻ || 17 || 17
- നിയച്ഛേദ്വിഷയേഭ്യോക്ഷാൻമനസാ ബുദ്ധിസാരമിഃ |
മനഃ കർമ്മഭിരാക്ഷിപ്തം ശുഭാർഥേ ധാരയേദ്ധിയാ || 18 || 18

- തത്രൈകാവയവം ധ്യായേദവ്യുച്ഛിന്നേന ചേതസാ |
 മനോ നിർവിഷയം യുക്ത്വാ തതഃ കിഞ്ചന ന സ്മരേത് |
 പദം തത്പരമം വിഷ്ണോർമനോ യത്ര പ്രസീദതി || 19 || 19
- രജസ്തമോഭ്യമാക്ഷിപ്തം വിമുഢം മന ആത്മനഃ |
 യച്ഛുദ്ധാരണയാ ധീരോ ഹന്തി യാ തത്കൃതം മലം || 20 || 20
- യസ്യാം സന്ധാർയമാണായാം യോഗിനോ ഭക്തിലക്ഷണഃ |
 ആശു സമ്പദ്യതേ യോഗ ആശ്രയം ഭദ്രമീക്ഷതഃ || 21 || 21
- രാജോവാച
 യഥാ സന്ധാർയതേ ബ്രഹ്മൻ ധാരണാ യത്ര സമ്മതാ |
 യാദ്യശീ വാ ഹരേദാശു പുരുഷസ്യ മനോമലം || 22 || 22
- ശ്രീശുക ഉവാച
 ജിതാസനോ ജിതശ്വാസോ ജിതസംഗോ ജിതേന്ദ്രിയഃ |
 സ്ഥൂലേ ഭഗവതോ രൂപേ മനഃ സന്ധാരയേദ്ധിയാ || 23 || 23
- വിശേഷസ്തസ്യ ദേഹോഽയം സ്ഥവിഷ്ഠശ്ച സ്ഥവീയസാം |
 യത്രേദം ദൃശ്യതേ വിശ്വം ഭൂതം ഭവ്യം ഭവച്ച സത് || 24 || 24
- ആണ്ഡകോശേ ശരീരേസ്ഥിൻ സപ്താവരണസംയുതേ |
 വൈരാജഃ പുരുഷോ യോഽസൗ ഭഗവാൻ ധാരണാശ്രയഃ || 25 || 25
- പാതാലമേതസ്യ ഹി പാദമൂലം
 പാന്തി പാർഷ്ണിപ്രപദേ രസാതലം |
 മഹാതലം വിശ്വസ്യജ്ജാഥ ഗുൽഫൗ
 തലാതലം വൈ പുരുഷസ്യ ജംഘേ || 26 || 26
- ദ്വേ ജാനുനീ സുതലം വിശ്വമൂർതേ -
 രൂരുദ്വയം വിതലം ചാതലം ച |

മഹീതലം തജജഘനം മഹീപതേ

നദസ്തലം നാഭിസരോ ഗൃണന്തി || 27 ||

27

ഉരഃസ്ഥലം ജ്യോതിരനീകമസ്യ

ഗ്രീവാ മഹർവദനം വൈ ജനോഽസ്യ |

തപോ രരാടീം വിദുരാദിപുംസഃ

സത്യം തു ശീർഷാണി സഹസ്രശീർഷ്ണഃ || 28 ||

28

ഇന്ദ്രാദയോ ബാഹവ ആഹുരുസ്രാഃ

കർണൗ ദിശഃ ശ്രോത്രമമുഷ്യ ശബ്ദഃ |

നാസത്യദസ്രൗ പരമസ്യ നാസേ

പ്രാണോഽസ്യ ഗന്ധോ മുഖമഗ്നിരിദ്ധഃ || 29 ||

29

ദ്യൗരക്ഷിണീ ചക്ഷുരഭൂത്പതംഗഃ

പക്ഷ്മാണി വിഷ്ണോരഹനീ ഉഭേ ച |

തദ്ഭൂവിജ്യംഭഃ പരമേഷ്ഠിധിഷ്ഠ്യ -

മാപോഽസ്യ താലു രസ ഏവ ജിഹ്വാ || 30 ||

30

ചന്ദാംസ്യനന്തസ്യ ശിരോ ഗൃണന്തി

ദംഷ്ട്രാ യമഃ സ്നേഹകലാ ദ്വിജാനി |

ഹാസോ ജനോൻമാദകരീ ച മായാ

ദുരന്തസർഗോ യദപാംഗമോക്ഷഃ || 31 ||

31

വ്രീഡോത്തരോഷ്ഠോഽധര ഏവ ലോഭോ

ധർമഃ സ്തനോഽധർമപഥോഽസ്യ പൃഷ്ഠം |

കസ്തസ്യ മേഘം വൃഷണൗ ച മിത്രൗ

കുക്ഷിഃ സമുദ്രാ ഗിരയോഽസ്ഥിസംഘാഃ || 32 ||

32

നദ്യോഽസ്യ നാഡ്യോഽഥ തന്മൂരുഹാണി

മഹീരുഹാ വിശ്വതനോർനൃപേന്ദ്ര |

- അനന്തവീര്യഃ ശ്വസിതം മാതരിശ്വാ
 ഗതിർവയഃ കർമ്മ ഗുണപ്രവാഹഃ || 33 || 33
- ഈശസ്യ കേശാൻ വിദുരംബുവാഹാൻ
 വാസസ്തു സന്ധ്യാം കുരുവർയ ഭൂമ്നഃ |
 അവ്യക്തമാഹുർഹൃദയം മനശ്ച
 സ ചന്ദ്രമാഃ സർവവികാരകോശഃ || 34 || 34
- വിജ്ഞാനശക്തിം മഹിമാമനന്തി
 സർവാത്മനോന്തഃകരണം ഗിരിത്രം |
 അശ്വാശ്വതർയുഷ്ട്രഗജാ നഖാനി
 സർവേ മൃഗാഃ പശവഃ ശ്രോണിദേശേ || 35 || 35
- വയാംസി തദ്യാകരണം വിചിത്രം
 മനുർമനീഷാ മനുജോ നിവാസഃ |
 ഗന്ധർവവിദ്യാധരചാരണാപ്സരഃ -
 സ്വരസ്മൃതീരസുരാനീകവീര്യഃ || 36 || 36
- ബ്രഹ്മാനനം ക്ഷത്രഭൂജോ മഹാത്മാ
 വിധൂരുരംഘ്രിശ്രിതകൃഷ്ണവർണഃ |
 നാനാഭിയാഭീജ്യഗണോപപന്നോ
 ദ്രവ്യാത്മകഃ കർമ്മ വിതാനയോഗഃ || 37 || 37
- ഇയാനസാവിശ്വരവിഗ്രഹസ്യ
 യഃ സന്നിവേശഃ കഥിതോ മയാ തേ |
 സന്ധാർയതേസ്ഥിൻ വപുഷി സ്ഥവിഷ്ഠോ
 മനഃ സ്വബുദ്ധ്യാ ന യതോസ്തി കിഞ്ചിത് || 38 || 38
- സ സർവധീവൃത്തത്യനുഭൂതസർവ
 ആത്മാ യഥാ സ്വപ്നജനേക്ഷിതൈകഃ |

തം സത്യമാനന്ദനിധിം ഭജേത

നാൻയത്ര സഞ്ജജദ് യത ആത്മപാതഃ || 39 ||

39

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
ദ്വിതീയസ്കന്ധേ മഹാപുരുഷസംസ്ഥാനുവർണനേ പ്രഥമോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ ദ്വിതീയസ്കന്ധേ ദ്വിതീയോദ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

ഏവം പുരാ ധാരണയാ്ജ്ഞയോനി -
 ര്നഷ്ടാം സ്മൃതിം പ്രത്യവരൂഢ്യ തുഷ്ടാത് |
 തഥാ സസർജ്ജേദമമോഘദൃഷ്ടി -
 ര്യഥാപ്യതാത് പ്രാഗ് വ്യവസായബുദ്ധിഃ || 1 ||

40

ശാബ്ദസ്യ ഹി ബ്രഹ്മണ ഏഷ പന്ഥാ
 യന്നാമഭിർധായതി ധീരപാർഥൈഃ |
 പരിഭ്രമംസ്തത്ര ന വിനതേർത്ഥാൻ
 മായാമയേ വാസനയാ ശയാനഃ || 2 ||

41

അതഃ കവിർനാമസു യാവദർഥഃ
 സ്യാദപ്രമത്തോ വ്യവസായബുദ്ധിഃ |
 സിദ്ധ്യേന്യഥാർഥേ ന യതേത തത്ര
 പരിശ്രമം തത്ര സമീക്ഷമാണഃ || 3 ||

42

സത്യാം ക്ഷിതൗ കിം കശിപോഃ പ്രയാസൈ -
 ര്ബാഹൗ സ്വസിദ്ധേ ഹൃപബർഹണൈഃ കിം |
 സത്യഞ്ജലൗ കിം പുരുധാന്നപാത്ര്യാ
 ദിഗ്വൽകലാദൗ സതി കിം ദുകൂലൈഃ || 4 ||

43

ചീരാണി കിം പഥി ന സന്തി ദിശന്തി ഭിക്ഷാം

നൈവാംഘ്രിപാഃ പരഭൃതഃ സരിതോഽപൃശുഷ്യൻ |
രുദ്ധാ ഗുഹാഃ കിമജിതോഽവതി നോപസന്നാൻ
കസ്മാദ് ഭജന്തി കവയോ ധനദുർമദാസ്യാൻ || 5 ||

44

ഏവം സ്വചിന്തേ സ്വത ഏവ സിദ്ധ

ആത്മാ പ്രിയോഽർഥോ ഭഗവാനനന്തഃ |
തം നിർവൃതോ നിയതാർഥോ ഭജേത
സംസാരഹേതുപരമശ്ച യത്ര || 6 ||

45

കസ്താം ത്വനാദൃത്യ പരാനുചിന്താ -

മൃതേ പശൂനസതീം നാമ യുഞ്ജാത് |
പശ്യഞ്ജനം പതിതം വൈതരൺയാം
സ്വകർമ്മജാൻ പരിതാപാഞ്ജുഷാണം || 7 ||

46

കേചിത് സ്വദേഹാന്തർഹൃദയാവകാശേ

പ്രാദേശമാത്രം പുരുഷം വസന്തം |
ചതുർഭുജം കഞ്ജരമാംഗശംഖ -
ഗദാധരം ധാരണയാ സ്മരന്തി || 8 ||

47

പ്രസന്നവക്ത്രം നലിനായതേക്ഷണം

കദംബകിഞ്ജൽകപിശംഗവാസസം |
ലസൻമഹാരതാഹിരൺമയാംഗദം
സ്ഫുരൻമഹാരതാകിരീടകുണ്ഡലം || 9 ||

48

ഉന്നിദ്രഹൃത്പങ്കജകർണികാലയേ

യോഗേശ്വരാസ്ഥാപിതപാദപൽലവം |
ശ്രീലക്ഷ്മണം കൗസ്തുഭരതകന്ധര -
മല്ലാനലക്ഷ്മ്യ വനമാലയാഽഽചിതം || 10 ||

49

വിഭുഷിതം മേഖലയാംഗുലീയകൈ -

ർമഹാധനൈർനുപുരകങ്കണാദിഭിഃ |

സ്നിഗ്ധാമലാകുഞ്ചിതനീലകുന്തലൈ -

ർവീരോചമാനാനനഹാസപേശലം || 11 ||

50

അദീനലീലാഹസിതേക്ഷണോൽപസദ് -

ഭ്രൂഭംഗസംസൂചിതഭൂർയനുഗ്രഹം |

ഈക്ഷേത ചിന്താമയമേനമീശ്വരം

യാവൻമനോ ധാരണയാവതിഷ്ഠതേ || 12 ||

51

ഏകൈകശോഽംഗാനി ധിയാനുഭാവയേത്

പാദാദി യാവദ്ധസിതം ഗദാഭൃതഃ |

ജിതം ജിതം സ്ഥാനമപോഹ്യ ധാരയേത്

പരം പരം ശുദ്ധ്യതി ധീർയഥാ യഥാ || 13 ||

52

യാവന്ന ജായേത പരാവരേസ്ഥിൻ

വിശ്വേശ്വരേ ദ്രഷ്ടരി ഭക്തിയോഗഃ |

താവത് സ്ഥവീയഃ പുരുഷസ്യ രൂപം

ക്രിയാവസാനേ പ്രയതഃ സ്ഥരേത || 14 ||

53

സ്ഥിരം സുഖം ചാസനമാശ്രിതോ യതി -

ർയദാ ജിഹാസുരിമമംഗ ലോകം |

കാലേ ച ദേശേ ച മനോ ന സജ്ജയേത്

പ്രാണാൻ നിയച്ഛേൻമനസാ ജിതാസുഃ || 15 ||

54

മനഃ സ്വബുദ്ധ്യാമലയാ നിയമ്യ

ക്ഷേത്രജ്ഞ ഏതാം നിനയേത് തമാത്മനി |

ആത്മാനമാത്മൻയവരൂഢ്യ ധീരോ

ലബ്ധോപശാന്തിർവിരമേത കൃത്യാത് || 16 ||

55

- ന യത്ര കാലോന്മിഷാം പരഃ പ്രഭുഃ
 കുതോ നു ദേവാ ജഗതാം യ ഹുശിരേ |
 ന യത്ര സത്ത്വം ന രജസ്തമശ്ച
 ന വൈ വികാരോ ന മഹാൻ പ്രധാനം || 17 || 56
- പരം പദം വൈഷ്ണവമാമനന്തി തദ്
 യന്നേതി നേതീത്യുത്സുതസിസൃക്ഷവഃ |
 വിസൃജ്യ ദൗരാത്മ്യമനന്യസൗഹൃദാ
 ഹൃദോപഗുഹ്യാർഹപദം പദേ പദേ || 18 || 57
- ഇത്ഥം മുനിസ്തുപരമേദ് വ്യവസ്ഥിതോ
 വിജ്ഞാനദൃഗ്ഗീര്യസുരന്ധിതാശയഃ |
 സ്വപാർഷ്ണിനാസ്ത്വീഡ്യ ഗുദം തത്ത്വോന്മീലം
 സ്ഥാനേഷു ഷട്സുനമയേജ്ജിതക്ലമഃ || 19 || 58
- നാഭ്യം സ്ഥിതം ഹൃദ്യധിരോപ്യ തസ്മാ -
 ദുദാനഗത്യാരസി തം നയേൻമുനിഃ |
 തത്ത്വോന്മുസന്ധായ ധിയാ മനസ്വി
 സ്വതാലുമൂലം ശനൈകൈനയേത || 20 || 59
- തസ്മാദ് ഭൂവോരന്തരമുനയേത
 നിരുദ്ധസപ്തായതനോന്മപേക്ഷഃ |
 സ്ഥിത്വാ മുഹൂർത്താർധമകുംഠദ്യഷ്ടി -
 ര്നിർഭിദ്യ മുർധൻ വിസൃജേത്പരം ഗതഃ || 21 || 60
- യദി പ്രയാസ്യൻ നൃപ പാരമേഷ്ഠ്യം
 വൈഹായസാനാമുത യദ് വിഹാരം |
 അഷ്ടാധിപത്യം ഗുണസന്നിവാധേ
 സഹൈവ ഗച്ഛേൻമനസേന്ദ്രിയൈശ്ച || 22 || 61

യോഗേശ്വരാണാം ഗതിമാഹുരന്ത -

ർബഹിസ്ത്രിലോക്യാഃ പവനാന്തരാത്മനാം |
ന കർമ്മഭിസ്താം ഗതിമാപ്നുവന്തി
വിദ്യാതപോയോഗസമാധിഭാജാം || 23 ||

62

വൈശ്യാനരം യാതി വിഹായസാ ഗതഃ

സുഷുമ്നയാ ബ്രഹ്മപഥേന ശോചിഷാ |
വിധൂതകൽകോഽഥ ഹരേരുദസ്താത്
പ്രയാതി ചക്രം നൃപ ശൈശുമാരം || 24 ||

63

തദ് വിശ്വനാഭിം ത്വതിവർത്യ വിഷ്ണോ -

രണീയസാ വിരജേനാത്മനൈകഃ |
നമസ്കൃതം ബ്രഹ്മവിദാമുപൈതി
കൽപായുഷോ യദ് വിബുധാ രമന്തേ || 25 ||

64

അഥോ അനന്തസ്യ മുഖാനലേന

ദന്ധഹ്യമാനം സ നിരീക്ഷ്യ വിശ്വം |
നിർയാതി സിദ്ധേശ്വരജുഷ്ടധിഷ്ഠ്യം
യദ് ദ്വൈപരാർധ്യം തദു പാരമേഷ്ഠ്യം || 26 ||

65

ന യത്ര ശോകോ ന ജരാ ന മൃത്യു -

ർനാർതിർന ചോദ്യേഗ ഋതേ കുതശ്ചിത് |
യച്ചിത്തതോദഃ കൃപയാനിദംവിദാം
ദുരന്തദുഃഖപ്രഭവാനുദർശനാത് || 27 ||

66

തതോ വിശേഷം പ്രതിപദ്യ നിർഭയ -

സ്തേനാത്മനാപോഽനലമൂർതിരത്വരൻ |
ജ്യോതിർമയോ വായുമുപേത്യ കാലേ
വായ്യാത്മനാ ഖം ബൃഹദാത്മലിംഗം || 28 ||

67

പ്രാണേന ഗന്ധം രസനേന വൈ രസം

രൂപം തു ദൃഷ്ട്വാ ശ്വസനം ത്വചൈവ |

ശ്രോത്രേണ ചോപേത്യ നഭോഗുണത്വം

പ്രാണേന ചാകുതിമുപൈതി യോഗീ || 29 ||

68

സ ഭൂതസൂക്ഷ്മേന്ദ്രിയസന്നികർഷം

മനോമയം ദേവമയം വികാർയം |

സംസാദ്യ ഗത്യാ സഹ തേന യാതി

വിജ്ഞാനതത്ത്വം ഗുണസന്നിരോധം || 30 ||

69

തേനാത്മനാസ്ത്മാനമുപൈതി ശാന്ത -

മാനനമാനനമയോവസാനേ |

ഏതാം ഗതിം ഭാഗവതീം ഗതോ യഃ

സ വൈ പുനർനേഹ വിഷജ്ജന്തേഗ || 31 ||

70

ഏതേ സൃതീ തേ നൃപ വേദഗീതേ

ത്വയാഭിപൃഷ്ടേ ഹ സനാതനേ ച |

യേ വൈ പുരാ ബ്രഹ്മണ ആഹ പൃഷ്ട

ആരാധിതോ ഭഗവാൻ വാസുദേവഃ || 32 ||

71

ന ഹൃതോന്യഃ ശിവഃ പന്ഥാ വിശതഃ സംസൃതാവിഹ |

വാസുദേവേ ഭഗവതി ഭക്തിയോഗോ യതോ ഭവേത് || 33 ||

72

ഭഗവാൻ ബ്രഹ്മ കാർത്ത്യായേന ത്രിരൻവീക്ഷ്യ മനീഷയാ |

തദ്യവസ്യത് കൂടസ്ഥോ രതിരാത്മൻ യതോ ഭവേത് || 34 ||

73

ഭഗവാൻ സർവഭൂതേഷു ലക്ഷിതഃ സ്വാത്മനാ ഹരിഃ |

ദൃശ്യൈർബുദ്ധ്യാദിദിർഘ്വൈർലക്ഷണൈരനുമാപകൈഃ || 35 ||

74

തസ്മാത് സർവാത്മനാ രാജൻ ഹരിഃ സർവത്ര സർവദാ |
 ശ്രോതവ്യഃ കീർത്തിതവ്യശ്ച സ്മർതവ്യോ ഭഗവാനൃണാം || 36 ||

75

പിബന്തി യേ ഭഗവത ആത്മനഃ സതാം
 കഥാമൃതം ശ്രവണപുടേഷു സംഭൃതം |
 പുനന്തി തേ വിഷയവിദുഷിതാശയം
 വ്രജന്തി തച്ചരണസരോരുഹാന്തികം || 37 ||

76

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
 ദ്വിതീയസ്കന്ധേ പുരുഷസംസ്ഥാവർണനം നാമ ദ്വിതീയോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ ദ്വിതീയസ്കന്ധേ തൃതീയോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

ഏവമേതന്നിഗദിതം പുഷ്ടവാൻ യദ്ഭവാൻ മമ |
 നൃണാം യന്മ്രിയമാണാനാം മനുഷ്യേഷു മനീഷിണാം || 1 || 77

ബ്രഹ്മവർചസകാമസ്തു യജേത ബ്രഹ്മണസ്പതിം |
 ഇന്ദ്രമിന്ദ്രിയകാമസ്തു പ്രജാകാമഃ പ്രജാപതീൻ || 2 || 78

ദേവീം മായാം തു ശ്രീകാമസ്തേജസ്കാമോ വിഭാവസും |
 വസുകാമോ വസുൻ രുദ്രാൻ വീര്യകാമോഽഥ വീര്യവാൻ || 3 || 79

അന്നാദൃകാമസ്ത്വദിതിം സ്വർഗകാമോഽദിതേഃ സുതാൻ |
 വിശ്വാന്ദേവാൻ രാജ്യകാമഃ സാധ്യാൻസംസാധകോ വിശാം || 4 || 80

ആയുഷ്കാമോഽശ്വിനൗ ദേവൗ പുഷ്ടികാമ ഇലാം യജേത് |
 പ്രതിഷ്ഠാകാമഃ പുരുഷോ രോദസീ ലോകമാതരൗ || 5 || 81

രൂപാദികാമോ ഗന്ധർവാൻ സ്ത്രീകാമോഽപ്സര ഉർവശീം |
 ആധിപത്യകാമഃ സർവേഷാം യജേത പരമേഷ്ഠിനം || 6 || 82

യജ്ഞം യജേദ് യശസ്കാമഃ കോശകാമഃ പ്രചേതസം |
 വിദ്യാകാമസ്തു ഗിരിശം ദാമ്പത്യാർഥം ഉമാം സതീം || 7 || 83

- ധർമാർഥ ഉത്തമശ്ലോകം തന്തും തൻവൻ പിതൃൻ യജേത് |
രക്ഷാകാമഃ പുണ്യജനാനോജസ്കാമോ മരുദ്ഗണാൻ || 8 || 84
- രാജ്യകാമോ മനുൻ ദേവാൻ നിരൃതിം ത്വഭിചരൻ യജേത് |
കാമകാമോ യജേത് സോമമകാമഃ പുരുഷം പരം || 9 || 85
- അകാമഃ സർവകാമോ വാ മോക്ഷകാമ ഉദാരധീഃ |
തീവ്രേണ ഭക്തിയോഗേന യജേത പുരുഷം പരം || 10 || 86
- ഏതാവാനേവ യജതാമിഹ നിഃശ്രേയസോദയഃ |
ഭഗവത്യുപലോ ഭാവോ യദ് ഭാഗവതസംഗതഃ || 11 || 87
- ജ്ഞാനം യദാ പ്രതിനിവൃത്തഗുണോർമിചക്ര -
മാത്മപ്രസാദ ഉത യത്ര ഗുണേഷ്വസംഗഃ |
കൈവൽയസമ്മതപഥസ്ത്വഥ ഭക്തിയോഗഃ
കോ നിർവൃതോ ഹരികമാസു രതിം ന കുർയാത് || 12 || 88
- ശൗനക ഉവാച
ഇത്യഭിവാഹൃതം രാജാ നിശമ്യ ഭരതർഷഭഃ |
കിമന്യത്പൃഷ്ടവാൻ ഭൂയോ വൈയാസകിമൃഷിം കവിം || 13 || 89
- ഏതച്ഛുശ്രൂഷതാം വിദ്വൻ സൂത നോദ്ഗ്രഹസി ഭാഷിതും |
കഥാ ഹരികമോദർകാഃ സതാം സ്യുഃ സദസി ധ്രുവം || 14 || 90
- സ വൈ ഭാഗവതോ രാജാ പാണ്ഡവേയോ മഹാരഥഃ |
ബാലക്രീഡനകൈഃ ക്രീഡൻ കൃഷ്ണക്രീഡാം യ ആദദേ || 15 || 91
- വൈയാസകിശ്ച ഭഗവാൻ വാസുദേവപരായണഃ |
ഉരുഗായഗുണോദാരാഃ സതാം സ്യൂർഹി സമാഗമേ || 16 || 92

- ആയുർഹരതി വൈ പുംസാമുദ്യുന്നസ്തം ച യന്നസൗ |
തസ്യർതേ യത്ക്ഷണോ നീത ഉത്തമശ്ലോകവാർതയാ || 17 || 93
- തരവഃ കിം ന ജീവന്തി ഭസ്ത്രാഃ കിം ന ശ്വസന്ത്യത |
ന ഖാദന്തി ന മേഹന്തി കിം ഗ്രാമപശവോഽപരേ || 18 || 94
- ശ്വവിഡ്വരാഹോഷ്ട്രഖരൈഃ സംസ്തുതഃ പുരുഷഃ പശുഃ |
ന യത്കർണപഥോപേതോ ജാതു നാമ ഗദാഗ്രജഃ || 19 || 95
- ബിലേ ബതോരുക്രമവിക്രമാൻ യേ
ന ശൃൺവതഃ കർണപുടേ നരസ്യ |
ജിഹ്വാസതീ ദാർദുരികേവ സൂത
ന ചോപഗായത്യുരുഗായഗാമാഃ || 20 || 96
- ഭാരഃ പരം പട്ടകിരീടജുഷ്ട -
മപ്യുത്തമാംഗം ന നമേൻമുകുന്ദം |
ശാവൗ കരൗ നോ കുരുതഃ സപർയാം
ഹരേർലസത്കാഞ്ചനകങ്കണൗ വാ || 21 || 97
- ബർഹായിതേ തേ നയനേ നരാണാം
ലിംഗാനി വിഷ്ണോർന നിരീക്ഷതോ യേ |
പാദൗ നൃണാം തൗ ദ്രുമജൻമഭാജൗ
ക്ഷേത്രാണി നാനുവ്രജതോ ഹരേർയൗ || 22 || 98
- ജീവംഛരവോ ഭാഗവതാംഘ്രിരേണും
ന ജാതു മർത്യോഽഭിലഭേത യസ്തു |
ശ്രീവിഷ്ണുപദ്യാ മനുജസ്തുലസ്യാഃ
ശ്വസംഛരവോ യസ്തു ന വേദ ഗന്ധം || 23 || 99

തദർത്ഥസാരം ഹൃദയം ബതേദം

യദ് ഗൃഹ്യമാണൈർഹരിനാമധേയൈഃ |

ന വിക്രിയേതാഥ യദാ വികാരോ

നേത്രേ ജലം ഗാത്രരുഹേഷു ഹർഷഃ || 24 ||

100

അമാഭിധേഹ്യംഗ മനോനുകൂലം

പ്രഭാഷസേ ഭാഗവതപ്രധാനഃ |

യദാഹ വൈയാസകിരാത്മവിദ്യാ -

വിശാരദോ നൃപതിം സാധു പുഷ്ടഃ || 25 ||

101

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യം സംഹിതായാം
ദ്വിതീയസ്കന്ധേ തൃതീയോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ ദ്വിതീയസ്കന്ധേ ചതുർഥോഽധ്യായഃ ॥

സൂത ഉവാച

വൈയാസകേരിതി വചസ്തത്ത്വനിശ്ചയമാത്മനഃ |
 ഉപധാർയ മതിം കൃഷ്ണേ ഔത്തരേയഃ സതീം വ്യധാത് || 1 || 102

ആത്മജായാസുതാഗാരപശുദ്രവിണബന്ധുഷു |
 രാജ്യേ ചാവികലേ നിത്യം വിരുഡാം മമതാം ജഹൗ || 2 || 103

പപ്രച്ഛ ചേമമേവാർഥം യൻമാം പൃച്ഛഥ സത്തമാഃ |
 കൃഷ്ണാനുഭാവശ്രവണേ ശ്രദ്ദധാനോ മഹാമനാഃ || 3 || 104

സംസ്ഥാം വിജ്ഞായ സന്യസ്യ
 കർമ്മ ത്രൈവർഗികം ച യത് |
 വാസുദേവേ ഭഗവതി
 ആത്മഭാവം ദൃഢം ഗതഃ || 4 || 105

രാജോവാച
 സമീചീനം വചോ ബ്രഹ്മൻ സർവജ്ഞസ്യ തവാനുല |
 തമോ വിശീര്യതേ മഹ്യം ഹരേഃ കഥയതഃ കഥാം || 5 || 106

ഭൂയ ഏവ വിവിത്സാമി ഭഗവാനാത്മമായയാ |
 യഥേദം സൃജതേ വിശ്വം ദുർവിഭാവ്യമധീശ്വരൈഃ || 6 || 107

- യഥാ ഗോപായതി വിഭൂർയഥാ സംയച്ഛതേ പുനഃ |
 യാം യാം ശക്തിമുപാശ്രിത്യ പുരുശക്തിഃ പരഃ പുമാൻ |
 ആത്മാനം ക്രീഡയൻ ക്രീഡൻ കരോതി വികരോതി ച || 7 || 108
- നൂനം ഭഗവതോ ബ്രഹ്മൻ ഹരേരദ്ഭുതകർമ്മണഃ |
 ദുർവിഭാവ്യമിവാഭാതി കവിഭിശ്ചാപി ചേഷ്ടിതം || 8 || 109
- യഥാ ഗുണാംസ്തു പ്രകൃതേർയുഗപത് ക്രമശോഭി വാ |
 ബിഭർതി ഭൂരിശസ്ത്യേകഃ കുർവൻ കർമാണി ജൻമഭിഃ || 9 || 110
- വിചികിത്സിതമേതൻമേ ബ്രവീതു ഭഗവാൻ യഥാ |
 ശാബ്ദേ ബ്രഹ്മണി നിഷ്ണാതഃ പരസ്മിംശ്ച ഭവാൻഖലു || 10 || 111
- സൂത ഉവാച
 ഇത്യുപാമന്ത്രിതോ രാജ്ഞാ ഗുണാനുകൂലനേ ഹരേഃ |
 ഹൃഷീകേശമനുസ്മൃത്യ പ്രതിവക്തും പ്രചക്രമേ || 11 || 112
- ശ്രീശുക ഉവാച
 നമഃ പരസ്മൈ പുരുഷായ ഭൂയസേ
 സദുദ്ഭവസ്ഥാനനിരോധലീലയാ |
 ഗൃഹീതശക്തിത്രിതയായ ദേഹിനാ -
 മന്തർഭവായാനുപലക്ഷ്യവർത്ഥനേ || 12 || 113
- ഭൂയോ നമഃ സദ്യുജിനച്ഛിദ്ര്ഭസതാ -
 മസംഭവായാഖിലസത്തുമൂർതയേ |
 പുംസാം പുനഃ പാരമഹംസ്യ ആശ്രമേ
 വ്യവസ്ഥിതാനാമനുമൃഗ്യദാശുഷേ || 13 || 114
- നമോ നമസ്ത്യേസ്ത്യാഷഭായ സാത്യതാം
 വിഭൂരകാഷ്ഠായ മുഹൂഃ കൂയോഗിനാം |

നിരസ്തസാമ്യാതിശയേന രാധസാ

സ്വധാമനി ബ്രഹ്മണി രംസ്യതേ നമഃ || 14 ||

115

യത്കീർതനം യത്സ്മരണം യദീക്ഷണം

യദ്വന്ദനം യച്ഛ്രവണം യദർഹണം |

ലോകസ്യ സദ്യോ വിധുനോതി കൽമഷം

തസ്മൈ സുഭദ്രശ്രവസേ നമോ നമഃ || 15 ||

116

വിചക്ഷണാ യച്ചരണോപസാദനാത്

സംഗം വ്യുദന്ധ്യാഭയതോഽന്തരാത്മനഃ |

വിനന്തി ഹി ബ്രഹ്മഗതിം ഗതക്ലമാ -

സ്തസ്മൈ സുഭദ്രശ്രവസേ നമോ നമഃ || 16 ||

117

തപസ്വിനോ ദാനപരാ യശസ്വിനോ

മനസ്വിനോ മന്ത്രവിദഃ സുമംഗലാഃ |

ക്ഷേമം ന വിനന്തി വിനാ യദർപണം

തസ്മൈ സുഭദ്രശ്രവസേ നമോ നമഃ || 17 ||

118

കിരാതഹുണാന്ധപുലിന്ദപുൽകസാ

ആഭീരകങ്കാ യവനാഃ ഖസാദയഃ |

യേന്ദ്രയേ ച പാപാ യദുപാശ്രയാശ്രയാഃ

ശുദ്ധ്യന്തി തസ്മൈ പ്രഭവിഷ്ണവേ നമഃ || 18 ||

119

സ ഏഷ ആത്മാഽത്മവതാമധീശ്വര -

സ്ത്രയീമയോ ധർമ്മമയസ്തപോമയഃ |

ഗതവ്യലീകൈരജശങ്കരാദിഭി -

ർവിതർക്യലിംഗോ ഭഗവാൻ പ്രസീദതാം || 19 ||

120

ശ്രിയഃ പതിർയജ്ഞപതിഃ പ്രജാപതി -

ർധിയാം പതിർലോകപതിർധരാപതിഃ |

പതിർഗതിശ്ചാസ്യകവൃഷ്ണിസാത്വതാം

പ്രസീദതാം മേ ഭഗവാൻ സതാം പതിഃ || 20 ||

121

യദംഘ്ര്യഭിധ്യാനസമാധിധൗതയാ

ധിയാനുപശ്യന്തി ഹി തത്ത്വമാത്മനഃ |

വദന്തി ചൈതത് കവയോ യഥാരുചം

സ മേ മുകുന്ദോ ഭഗവാൻ പ്രസീദതാം || 21 ||

122

പ്രചോദിതാ യേന പുരാ സരസ്വതീ

വിതൻവതാജസ്യ സതീം സ്മൃതിം ഹൃദി |

സ്വലക്ഷണാ പ്രാദുരഭൂത് കിലാസ്യതഃ

സ മേ ഋഷീണാമൃഷഭഃ പ്രസീദതാം || 22 ||

123

ഭൂതൈർമഹദ്ഭിര്യ ഇമാഃ പുരോ വിഭു -

ർനിർമായ ശേതേ യദമൃഷു പുരുഷഃ |

ഭുക്തേ ഗുണാൻ ഷോഡശ ഷോഡശാത്മകഃ

സോഽലക്യുഷീഷ്ട ഭഗവാൻ വചാംസി മേ || 23 ||

124

നമസ്തസ്മൈ ഭഗവതേ വാസുദേവായ വേധസേ |

പപുർജ്ഞാനമയം സൗമ്യം യൻമുഖാംബുരുഹാസവം || 24 ||

125

ഏതദേവാത്മഭു രാജൻ നാരദായ വിപുച്ഛതേ |

വേദഗർഭോഽഭ്യധാത് സാക്ഷാദ് യദാഹ ഹരിരാത്മനഃ || 25 ||

126

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യം സംഹിതായാം

ദ്വിതീയസ്കന്ധേ ചതുർഥോധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ ദ്വിതീയസ്കന്ധേ പഞ്ചമോഽധ്യായഃ ॥

നാരദ ഉവാച

ദേവദേവ നമസ്തേസ്തു ഭൂതഭാവന പൂർവജ |
 തദ് വിജാനീഹി യജ്ഞാന്നമാത്മതത്ത്വനിദർശനം || 1 || 127

യദ്രൂപം യദധിഷ്ഠാനം യതഃ സൃഷ്ടമിദം പ്രഭോ |
 യത്സംസ്ഥം യത്പരം യച്ച തത്തത്ത്വം വദ തത്ത്വതഃ || 2 || 128

സർവം ഹ്യേതദ് ഭവാൻ വേദ ഭൂതഭവ്യഭവത്പ്രഭുഃ |
 കരാമലകവദ് വിശ്വം വിജ്ഞാനാവസിതം തവ || 3 || 129

യദ്വിജ്ഞാനോ യദാധാരോ യത്പരസ്ത്വം യദാത്മകഃ |
 ഏകഃ സൃജസി ഭൂതാനി ഭൂതൈരേവാത്മമായയാ || 4 || 130

ആത്മൻ ഭാവയസേ താനി ന പരാഭാവയൻ സ്വയം |
 ആത്മശക്തിമവഷ്ടഭ്യ ഊർണനാഭിരിവാക്സമഃ || 5 || 131

നാഹം വേദ പരം ഹൃസ്ഥിന്നാപരം ന സമം വിഭോ |
 നാമരൂപഗുണൈർഭാവ്യം സദസത് കിഞ്ചിദന്യതഃ || 6 || 132

സ ഭവാനചരദ് ഘോരം യത് തപഃ സുസമാഹിതഃ |
 തേന ഖേദയസേ നസ്ത്വം പരാശങ്കാം പ്രയച്ഛസി || 7 || 133

ഏതൻമേ പൃച്ഛതഃ സർവം സർവജ്ഞ സകലേശ്വര |
വിജാനീഹി യഥൈവേദമഹം ബുദ്ധ്യന്നുശാസിതഃ || 8 || 134

ബ്രഹ്മോവാച

സമൃക് കാരുണികസ്യേദം വത്സ തേ വിചികിത്സിതം |
യദഹം ചോദിതഃ സൗമ്യ ഭഗവദ്വീര്യദർശനേ || 9 || 135

നാനൃതം തവ തച്ചാപി യഥാ മാം പ്രബ്രവീഷി ഭോഃ |
അവിജ്ഞായ പരം മത്ത ഏതാവത്തും യതോ ഹി മേ || 10 || 136

യേന സ്വരോചിഷാ വിശ്വം രോചിതം രോചയാമ്യഹം |
യഥാർക്കോഽഗ്നിർയഥാ സോമോ യഥർക്ഷഗ്രഹതാരകാഃ || 11 || 137

തസ്മൈ നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ ധീമഹി |
യൻമായയാ ദുർജയയാ മാം ബ്രുവന്തി ജഗദ്ഗുരും || 12 || 138

വിലജ്ജമാനയാ യസ്യ സ്ഥാതുരീക്ഷാപഥേഽമൃതാ |
വിമോഹിതാ വികത്ഥന്തേ മമാഹമിതി ദുർധിയഃ || 13 || 139

ദ്രവ്യം കർമ്മ ച കാലശ്ച

സ്വഭാവോ ജീവ ഏവ ച |

വാസുദേവാത്പരോ ബ്രഹ്മൻ -

ന ചാൻയോഽർഥോഽസ്തി തത്ത്വതഃ || 14 || 140

നാരായണപരാ വേദാ ദേവാ നാരായണാംഗജാഃ |
നാരായണപരാ ലോകാ നാരായണപരാ മഖാഃ || 15 || 141

നാരായണപരോ യോഗോ നാരായണപരം തപഃ |
നാരായണപരം ജ്ഞാനം നാരായണപരാ ഗതിഃ || 16 || 142

- തസ്യാപി ദ്രഷ്ടുരീശസ്യ കൂടസ്ഥസ്യാഖിലാത്മനഃ |
സൃജ്യം സൃജാമി സൃഷ്ടോഹമീക്ഷയൈവാഭിചോദിതഃ || 17 || 143
- സത്തത്വം രജസ്തമ ഇതി നിർഗുണസ്യ ഗുണാസ്ത്രയഃ |
സ്ഥിതിസർഗനിരോധേഷു ഗൃഹീതാ മായയാ വിഭോഃ || 18 || 144
- കാർയകാരണകർതുത്വേ ദ്രവ്യജ്ഞാനക്രിയാശ്രയാഃ |
ബധ്നന്തി നിത്യദാ മുക്തം മായിനം പുരുഷം ഗുണാഃ || 19 || 145
- സ ഏഷ ഭഗവാൻ ലിംഗൈസ്ത്രിഭിരേഭിരധോക്ഷജഃ |
സ്വലക്ഷിതഗതിർബ്രഹ്മൻ സർവേഷാം മമ ചേശ്വരഃ || 20 || 146
- കാലം കർമ്മ സ്വഭാവം ച മായേശോ മായയാ സ്വയാ |
ആത്മൻ യദൃച്ഛയാ പ്രാപ്തം വിബുഭൂഷുരുപാദഭേ || 21 || 147
- കാലാദ് ഗുണവൃതികരഃ പരിണാമഃ സ്വഭാവതഃ |
കർമ്മണോ ജൻമ മഹതഃ പുരുഷാധിഷ്ഠിതാദഭൂത് || 22 || 148
- മഹതസ്തു വികുർവാണാദ്രജഃസത്തത്വാപബ്ധംഹിതാത് |
തമഃപ്രധാനസ്ത്വഭവദ് ദ്രവ്യജ്ഞാനക്രിയാത്മകഃ || 23 || 149
- സോഹങ്കാര ഇതി പ്രോക്തോ വികുർവൻ സമഭൂത്തിയാ |
വൈകാരികസ്തൈജസശ്ച താമസശ്ചേതി യദ്ഭിദാ |
ദ്രവ്യശക്തിഃ ക്രിയാശക്തിർജ്ഞാനശക്തിരിതി പ്രഭോ || 24 || 150
- താമസാദപി ഭൂതാദേർവികുർവാണാദഭൂന്നഭഃ |
തസ്യ മാത്രാ ഗുണഃ ശബ്ദോ ലിംഗം യദ് ദ്രഷ്ടദ്യശ്യയോഃ || 25 || 151
- നഭസോഽഥ വികുർവാണാദഭൂത് സ്പർശഗുണോഽനിലഃ |
പരാൻവയാച്ഛബ്ദവാംശ്ച പ്രാണ ഓജഃ സഹോ ബലം || 26 || 152

- വായോരപി വികുർവാണാത് കാലകർമസ്വഭാവതഃ |
ഉദപദ്യത തേജോ വൈ രൂപവത് സ്പർശശബ്ദവത് || 27 || 153
- തേജസസ്തു വികുർവാണാദാസീദംഭോ രസാത്മകം |
രൂപവത് സ്പർശവചാമഭോ ഘോഷവച പരാൻവയാത് || 28 || 154
- വിശേഷസ്തു വികുർവാണാദംഭസോ ഗന്ധവാനഭൂത് |
പരാൻവയാദ് രസസ്പർശശബ്ദരൂപഗുണാൻവിതഃ || 29 || 155
- വൈകാരികാൻമനോ ജ്ഞേതേ ദേവാ വൈകാരികാ ദശ |
ദിഗ്യാതാർകപ്രചേതോഽശ്വിവഹ്നീന്ദ്രോപേന്ദ്രമിത്രകാഃ || 30 || 156
- തൈജസാത് തു വികുർവാണാ -
ദിന്ദ്രിയാണി ദശാഭവൻ |
ജ്ഞാനശക്തിഃ ക്രിയാശക്തിർ -
ബുദ്ധിഃ പ്രാണശ്ച തൈജസൗ |
ശ്രോത്രം ത്വഗ്സ്പ്രാണദ്യുഗ്ജിഹ്വാ -
വാഗ്ദോർമേന്ദ്രാഽംഘ്രിപായവഃ || 31 || 157
- യദൈത്യേസംഗതാ ഭാവാ ഭൂതേന്ദ്രിയമനോഗുണാഃ |
യദായതനനിർമാണേ ന ശേകുർബ്രഹ്മവിത്തമം || 32 || 158
- തദാ സംഹത്യ ചാൻയോൻയം ഭഗവച്ഛക്തിചോദിതാഃ |
സദസത്തമുപാദായ ചോദയം സസൃജുർഹൃദഃ || 33 || 159
- വർഷപൂഗസഹസ്രാന്തേ തദണ്ഡമുദകേശയം |
കാലകർമസ്വഭാവസ്ഥാ ജീവോഽജീവമജീവയത് || 34 || 160
- സ ഏവ പുരുഷസ്തസ്മാദണ്ഡം നിർഭിദ്യ നിർഗതഃ |
സഹസ്രോർവംഘ്രിബാഹ്വക്ഷഃ സഹസ്രാനനശീർഷവാൻ || 35 || 161

- യസ്യേഹാവയവൈർലോകാൻ കൽപയന്തി മനീഷിണഃ |
കട്യാദിഭിരധഃ സപ്ത സപ്തോർധ്വം ജഘനാദിഭിഃ || 36 || 162
- പുരുഷസ്യ മുഖം ബ്രഹ്മ ക്ഷത്രമേതസ്യ ബാഹവഃ |
ഊർവ്വാർവൈശ്വോ ഭഗവതഃ പദ്ഭ്യാം ശുഭ്രോദ്ഭ്യാജായത || 37 || 163
- ഭൂർലോകഃ കൽപിതഃ പദ്ഭ്യാം ഭുവർലോകോന്യ നാഭിതഃ |
ഹൃദാ സ്വർലോക ഉരസാ മഹർലോകോ മഹാത്മനഃ || 38 || 164
- ഗ്രീവായാം ജനലോകശ്ച തപോലോകഃ സ്തനദ്വയാത് |
മൂർധഭിഃ സത്യലോകസ്തു ബ്രഹ്മലോകഃ സനാതനഃ || 39 || 165
- തത്കട്യാം ചാതലം ക്ലപ്തമൂരുഭ്യാം വിതലം വിഭോഃ |
ജാനുഭ്യാം സുതലം ശുദ്ധം ജഘാഭ്യാം തു തലാതലം || 40 || 166
- മഹാതലം തു ഗുൽഫാഭ്യാം പ്രപദാഭ്യാം രസാതലം |
പാതാലം പാദതലത ഇതി ലോകമയഃ പുമാൻ || 41 || 167
- ഭൂർലോകഃ കൽപിതഃ പദ്ഭ്യാം
ഭുവർലോകോന്യ നാഭിതഃ |
സ്വർലോകഃ കൽപിതോ മൂർധ്വനാ
ഇതി വാ ലോകകൽപനാ || 42 || 168
- || ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
ദ്വിതീയസ്കന്ധേ പഞ്ചമോദ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ ദ്വിതീയസ്കന്ധേ ഷഷ്ഠോഽധ്യായഃ ॥

ബ്രഹ്മോവാച

വാചാം വഹേൻമുഖം ക്ഷേത്രം ഛന്ദസാം സപ്ത ധാതവഃ |
 ഹവ്യകവ്യാമൃതാനാനാം ജിഹ്വാ സർവരസസ്യ ച || 1 || 169

സർവാസുനാം ച വായോശ്ച തന്നാസേ പരമായനേ |
 അശ്വിനോരോഷധീനാം ച ഘ്രാണോ മോദപ്രമോദയോഃ || 2 || 170

രൂപാണാം തേജസാം ചക്ഷുർദിവഃ സൂര്യസ്യ ചാക്ഷിണീ |
 കർണൗ ദിശാം ച തീർഥാനാം ശ്രോത്രമാകാശശബ്ദയോഃ |
 തദ്ഗാത്രം വസ്തുസാരാണാം സൗഭഗസ്യ ച ഭാജനം || 3 || 171

ത്വഗസ്യ സ്പർശവായോശ്ച
 സർവമേധസ്യ ചൈവ ഹി |
 രോമാൺയുദ്ഭിജ്ജജാതീനാം
 യൈർവാ യജ്ഞസ്തു സംഭൃതഃ || 4 || 172

കേശശ്മശ്രൂനഖാന്യസ്യ ശിലാലോഹാഭ്രവിദ്യുതാം |
 ബാഹവോ ലോകപാലാനാം പ്രായശഃ ക്ഷേമകർമ്മണം || 5 || 173

വിക്രമോ ഭൂർഭുവഃ സ്വശ്ച ക്ഷേമസ്യ ശരണസ്യ ച |
 സർവകാമവരസ്യാപി ഹരേശ്വരണ ആസ്ഥനം || 6 || 174

അപാം വീര്യസ്യ സർഗസ്യ പർജന്യസ്യ പ്രജാപതേഃ പുംസഃ ശിശ്ന ഉപസ്ഥസ്തു പ്രജാത്യാനന്ദനിർവൃതേ 7	175
പായുർയമസ്യ മിത്രസ്യ പരിമോക്ഷസ്യ നാരദ ഹിംസായാ നിരൂതേർമൃത്യോർനിരയസ്യ ഗുദഃ സ്മൃതഃ 8	176
പരാഭൂതേരധർമസ്യ തമസശ്ചാപി പശ്ചിമഃ നാഡ്യോ നദനദീനാം തു ഗോത്രാണാമസ്ഥിസംഹതിഃ 9	177
അവ്യക്തരസസിന്ധുനാം ഭൂതാനാം നിധനസ്യ ച ഉദരം വിദിതം പുംസോ ഹൃദയം മനസഃ പദം 10	178
ധർമസ്യ മമ തുഭ്യം ച കുമാരാണാം ഭവസ്യ ച വിജ്ഞാനസ്യ ച സത്ത്വസ്യ പരസ്യാത്മാ പരായണം 11	179
അഹം ഭവാൻ ഭവശ്ചൈവ ത ഇമേ മൂനയോഽഗ്രജാഃ സുരാസുരനരാ നാഗാഃ ഖഗാ മൃഗസരീസൃപാഃ 12	180
ഗന്ധർവാപ്സരസോ യക്ഷാ രക്ഷോഭൂതഗണോരഗാഃ പശവഃ പിതരഃ സിദ്ധാ വിദ്യാധ്രാശ്ചാരണാ ദ്രുമാഃ 13	181
അന്യേ ച വിവിധാ ജീവാ ജലസ്ഥലനഭൗകസഃ ഗ്രഹർക്ഷകേതവസ്താരാസ്തഡിതഃ സ്തനയിതവഃ 14	182
സർവം പുരുഷ ഏവേദം ഭൂതം ഭവ്യം ഭവച്ച യത് തേനേദമാവൃതം വിശ്വം വിതസ്തിമധിതിഷ്ഠതി 15	183
സ്വധിഷ്ഠ്യം പ്രതപൻ പ്രാണോ ബഹിശ്ച പ്രതപത്യസൗ ഏവം വിരാജം പ്രതപംസ്തപത്യന്തർബഹിഃ പുമാൻ 16	184
സോഽമൃതസ്യാഭയസ്യേശോ മർത്യമന്നം യദത്യഗാത് മഹിമൈഷ തതോ ബ്രഹ്മൻ പുരുഷസ്യ ദുരത്യയഃ 17	185

- പാദേഷു സർവഭൂതാനി പുംസഃ സ്ഥിതിപദോ വിദുഃ |
അമൃതം ക്ഷേമമഭയം ത്രിമൂർധ്നോഽധായി മൂർധസു || 18 || 186
- പാദാസ്ത്രയോ ബഹിശ്ചാസന്നപ്രജാനാം യ ആശ്രമാഃ |
അന്തസ്ത്രിലോക്യാസ്ത്വപരോ ഗൃഹമേധോഽബൃഹദ്വ്രതഃ || 19 || 187
- സൃതീ വിചക്രമേ വിഷ്യന് സാശനാനശനേ ഉഭേ |
യദവിദ്യാ ച വിദ്യാ ച പുരുഷസ്തുഭയാശ്രയഃ || 20 || 188
- യസ്മാദന്ധം വിരാഡ് ജജ്ഞേ ഭൂതേന്ദ്രിയഗുണാത്മകഃ |
തദ് ദ്രവ്യമത്യഗാദ് വിശ്വം ഗോഭിഃ സൂര്യ ഇവാതപൻ || 21 || 189
- യദാസ്യ നാഭ്യാന്നലിനാദഹമാസം മഹാത്മനഃ |
നാവിദം യജ്ഞസംഭാരാൻ പുരുഷാവയവാദ്യതേ || 22 || 190
- തേഷു യജ്ഞസ്യ പശവഃ സവനസ്തപതയഃ കുശാഃ |
ഇദം ച ദേവയജനം കാലശ്ചോരുഗുണാൻവിതഃ || 23 || 191
- വസ്തുന്യോഽഷധയഃ സ്നേഹാ രസലോഹമൃദോ ജലം |
ഋചോ യജുഷി സാമാനി ചാതുർഹോത്രം ച സത്തമ || 24 || 192
- നാമധേയാനി മന്ത്രാശ്ച ദക്ഷിണാശ്ച വ്രതാനി ച |
ദേവതാനുക്രമഃ കൽപഃ സങ്കൽപസ്തന്ത്രമേവ ച || 25 || 193
- ഗതയോ മതയഃ ശ്രദ്ധാ പ്രായശ്ചിത്തം സമർപണം |
പുരുഷാവയവൈരേതേ സംഭാരാഃ സംഭൃതാ മയാ || 26 || 194
- ഇതി സംഭൃതസംഭാരഃ പുരുഷാവയവൈരഹം |
തഥേവ പുരുഷം യജ്ഞം തേനൈവായജമീശ്വരം || 27 || 195
- തതസ്തേ ഭ്രാതര ഇമേ പ്രജാനാം പതയോ നവ |
അയജൻ വ്യക്തമവ്യക്തം പുരുഷം സുസമാഹിതാഃ || 28 || 196

- തതശ്ച മനവഃ കാലേ ഈജിരേ ഋഷയോഽപരേ |
പിതരോ വിബുധാ ദൈത്യാ മനുഷ്യാഃ ക്രതുഭിർവിഭും || 29 || 197
- നാരായണേ ഭഗവതി തദിദം വിശ്വമാഹിതം |
ഗൃഹീതമായോരുഗുണഃ സർഗാദാവഗുണഃ സ്വതഃ || 30 || 198
- സൃജാമി തന്നിയുക്തോഽഹം ഹരോ ഹരതി തദ്വശഃ |
വിശ്വം പുരുഷരുപേണ പരിപാതി ത്രിശക്തിധുക് || 31 || 199
- ഇതി ത്വേഭിഹിതം താത യഥേദമനുപൃച്ഛസി |
നാൻയദ്ഭഗവതഃ കിഞ്ചിദ്ഭാവ്യം സദസദാത്മകം || 32 || 200
- ന ഭാരതീ മേഘംഗ മൃഷോപലക്ഷ്യതേ
ന വൈ ക്വചിൻമേ മനസോ മൃഷാ ഗതിഃ |
ന മേ ഹൃഷീകാണി പതന്ത്യസത്പഥേ
യൻമേ ഹൃദൗത്കംഠ്യവതാ ധൃതോ ഹരിഃ || 33 || 201
- സോഽഹം സമാമ്നായമയസ്തപോമയഃ
പ്രജാപതീനാമഭിവന്ദിതഃ പതിഃ |
ആസ്ഥായ യോഗം നിപുണം സമാഹിത -
സ്തം നാധൃഗച്ഛം യത ആത്മസംഭവഃ || 34 || 202
- നതോഽസ്ഥ്യഹം തച്ചരണം സമീയുഷാം
ഭവച്ഛിദം സ്വസ്ത്യയനം സുമംഗലം |
യോ ഹ്യാത്മമായാവിഭവം സ്ഥ പര്യഗാദ്
യഥാ നഭഃ സ്യാന്തമമാപരേ കുതഃ || 35 || 203
- നാഹം ന യൂയം യദ്യതാം ഗതിം വിദു -
ർന വാമദേവഃ കിമുതാപരേ സുരാഃ |

തൻമായയാ മോഹിതബുദ്ധയസ്ത്രിദം

വിനിർമിതം ചാത്മസമം വിചക്ഷ്മഹേ || 36 ||

204

യസ്യാവതാരകർമാണി ഗായന്തി ഹൃസ്വമദാദയഃ |

ന യം വിദന്തി തത്തേന്യന തസ്തൈ ഭഗവതേ നമഃ || 37 ||

205

സ ഏഷ ആദ്യഃ പുരുഷഃ കൽപേ കൽപേ സൃജത്യജഃ |

ആത്മാഽത്മന്യാത്മനാഽത്മാനം സംയച്ഛതി ച പാതി ച || 38 ||

206

വിശുദ്ധം കേവലം ജ്ഞാനം പ്രത്യക് സമൃഗവസ്ഥിതം |

സത്യം പൂർണ്ണമനാദ്യന്തം നിർഗുണം നിത്യമദ്വയം || 39 ||

207

ഋഷേ വിദന്തി മൂനയഃ പ്രശാന്താത്മേന്ദ്രിയാശയാഃ |

യദാ തദേവാസത്തർക്കൈസ്തിരോധീയേത വിപ്ലുതം || 40 ||

208

ആദ്യോഽവതാരഃ പുരുഷഃ പരസ്യ

കാലഃ സ്വഭാവഃ സദസൻമനശ്ച |

ദ്രവ്യം വികാരോ ഗുണ ഇന്ദ്രിയാണി

വിരാട് സ്വരാട് സ്ഥാസ്നു ചരിഷ്ണു ഭൂമ്നഃ || 41 ||

209

അഹം ഭവോ യജ്ഞേ ഇമേ പ്രജേഷാ

ദക്ഷാദയോ യേ ഭവദാദയശ്ച |

സ്വർലോകപാലാഃ ഖഗലോകപാലാ

നൃലോകപാലാസ്തലലോകപാലാഃ || 42 ||

210

ഗന്ധർവവിദ്യാധരചാരണേശാ

യേ യക്ഷരക്ഷോരഗനാഗനാമാഃ |

യേ വാ ഋഷീണാമൃഷഭാഃ പിതൃണാം

ദൈത്യേന്ദ്രസിദ്ധേശ്വരദാനവേന്ദ്രാഃ |

അന്യേ ച യേ പ്രേതപിശാചഭൂത -

കൃഷ്ണമാണ്ഡയാദോമൃഗപക്ഷ്യധീശാഃ || 43 ||

211

യത് കിം ച ലോകേ ഭഗവൻമഹസ്വ -

ദോജഃസഹസ്വദ് ബലവത് ക്ഷമാവത് |

ശ്രീഹ്രീവിഭൂത്യാത്മവദദ്ഭുതാർണം

തത്ത്വം പരം രൂപവദസ്വരൂപം || 44 ||

212

പ്രാധാന്യതോ യാനൃഷ ആമനന്തി

ലീലാവതാരാൻ പുരുഷസ്യ ഭൂമ്നഃ |

ആപീയതാം കർണകഷായശോഷാ -

നനുക്രമിഷ്യേ ത ഇമാൻ സുപേശാൻ || 45 ||

213

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യം സംഹിതായാം
ദ്വിതീയസ്കന്ധേ ഷഷ്ഠോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ ദ്വിതീയസ്കന്ധേ സപ്തമോഽധ്യായഃ ॥

ബ്രഹ്മോവാച

യത്രോദ്യതഃ ക്ഷിതിതലോദ്ധരണായ ബിഭ്രത്
 ക്രൗഡീം തനും സകലയജ്ഞമയീമനന്തഃ |
 അന്തർമഹാർണവ ഉപാഗതമാദിദൈത്യം
 തം ദംഷ്ട്രയാദ്രിമിവ വജ്രധരോ ദദാര || 1 ||

214

ജാതോ രുചേരജനയത് സുയമാൻ സുയജ്ഞ
 ആകൃതിസൂനുരമരാന്ഥമ ദക്ഷിണായാം |
 ലോകത്രയസ്യ മഹതീമഹർദ്യ യദാർത്തിം
 സ്വായംഭുവേന മനുനാ ഹരിരിത്യനുകൂതഃ || 2 ||

215

ജജ്ഞ ച കർദമഗൃഹേ ദ്വിജ ദേവഹൂത്യാം
 സ്ത്രീഭിഃ സമം നവഭിരാത്മഗതിം സ്വമാത്രേ |
 ഊചേ യയാഽന്ത്ഥശമലം ഗുണസംഗപങ്ക -
 മസ്മിൻ വിധൂയ കപിലസ്യ ഗതിം പ്രപേദേ || 3 ||

216

അത്രേരപത്യമഭികാക്ഷത ആഹ തുഷ്ടോ
 ദത്തോ മയാഹമിതി യദ് ഭഗവാൻ സ ദത്തഃ |
 യത്പാദപങ്കജപരാഗപവിത്രദേഹാ
 യോഗർദ്ധിമാപുരുഭ്യീം യദുഹൈഹയാദ്യാഃ || 4 ||

217

തപ്തം തപോ വിവിധലോകസിന്ധുക്ഷയാ മേ
 ആദൗ സനാത് സ്വതപസഃ സ ചതുഃസനോഽഭൂത് |
 പ്രാക്കൽപസസ്സവവിനഷ്ടമിഹാത്മതത്ത്വം
 സമ്യഗ് ജഗാദ മൂനയോ യദചക്ഷതാത്മൻ || 5 ||

218

ധർമസ്യ ദക്ഷദുഹിതർയജനിഷ്ട മൂർത്യാം
 നാരായണോ നര ഇതി സ്വതപഃപ്രഭാവഃ |
 ദൃഷ്ട്വാഽത്മനോ ഭഗവതോ നിയമാവലോപം
 ദേവ്യസ്ത്വനംഗപൃതനാ ഘടിതും ന ശേകുഃ || 6 ||

219

കാമം ദഹന്തി കൃതിനോ നനു രോഷദൃഷ്ട്വാ
 രോഷം ദഹന്തമുത തേ ന ദഹന്ത്യസഹ്യം |
 സോഽയം യദന്തരമലം പ്രവിശൻ ബിഭേതി
 കാമഃ കഥം നു പുനരസ്യ മനഃ ശ്രയേത || 7 ||

220

വിധുഃ സപത്നുദിതപത്രിഭിരന്തി രാജേണാ
 ബാലോഽപി സന്നുപഗതസ്തപസേ വനാനി |
 തസ്മാ അദാദ് ധ്രുവഗതിം ഗൃണതേ പ്രസന്നോ
 ദിവ്യാഃ സ്തുവന്തി മൂനയോ യദുപർയധസ്താത് || 8 ||

221

യദ്യേനമുത്പഥഗതം ദ്വിജവാക്യവജ്ര -
 വിപ്ലുഷ്ടപൗരുഷഭഗം നിരയേ പതന്തം |
 ത്രാത്യാർഥിതോ ജഗതി പുത്രപദം ച ലേഭേ
 ദുഗ്ധാ വസൂനി വസുധാ സകലാനി യേന || 9 ||

222

നാഭേരസാവൃഷഭ ആസ സുദേവിസൂനു -
 ര്യോ വൈ ചചാര സമദ്യഗ് ജഡയോഗചർയാം |
 യത്പാരമഹംസ്യമൃഷയഃ പദമാമനന്തി
 സ്വസ്ഥഃ പ്രശാന്തകരണഃ പരിമുക്തസംഗഃ || 10 ||

223

സഭ്രേത മമാസ ഭഗവാൻ ഹയശീരഷാമോ

സാക്ഷാത് സ യജ്ഞപുരുഷസ്തപനീയവർണ്ണഃ |

ഛരണോമയോ മഖമയോഽഖിലദേവതാത്മാ

വാചോ ബഭൂവുരുശതീഃ ശ്വസതോഽസ്യ നസ്തഃ || 11 ||

224

മത്സ്യോ യുഗാന്തസമയേ മനുനോപലബ്ധഃ

ക്ഷോണീമയോ നിഖിലജീവനികായകേതഃ |

വിസ്രംസിതാനുരുദയേ സലിലേ മുഖാൻമേ

ആദായ തത്ര വിജഹാര ഹ വേദമാർഗാൻ || 12 ||

225

ക്ഷീരോദധാവമരദാനവയുമപാനാ -

മുൻമഥ്നതാമമൃതലബ്ധയ ആദിദേവഃ |

പൃഷ്ഠേന കച്ഛപവപുർവിദധാര ഗോത്രം

നിദ്രാക്ഷണോഽദ്രിപരിവർതക്ഷാണകണ്ഡുഃ || 13 ||

226

ത്രൈവിഷ്ടപോരുഭയഹാ സ നൃസിംഹരൂപം

കൃത്വാ ഭ്രമദ്ഭുകുടിദംഷ്ട്രകരാലവക്ത്രം |

ദൈത്യേന്ദ്രമാശു ഗദയാഭിപതന്തമാരാ -

ദൂരൗ നിപാത്യ വിദദാര നഖൈഃ സ്ഫുരന്തം || 14 ||

227

അന്തഃസരസ്യുരുബലേന പദേ ഗൃഹീതോ

ഗ്രാഹേണ യൂഥപതിരംബുജഹസ്ത ആർതഃ |

ആഹേദമാദിപുരുഷാഖിലലോകനാഥ

തീർഥശ്രവഃ ശ്രവണമംഗലനാമധേയ || 15 ||

228

ശ്രുത്വാ ഹരിസ്തമരണാർഥിനമപ്രമേയ -

ശ്വക്രായുധഃ പതഗരാജഭുജാധിരുന്ധഃ |

ചക്രേണ നക്രവദനം വിനിപാദ്യ തസ്ഥാ -

ദ്ധസ്തേ പ്രഗൃഹ്യ ഭഗവാൻ കൃപയോജ്ജഹാര || 16 ||

229

ജ്യായാൻ ഗുണൈരവരജോഽപ്യദിതേഃ സുതാനാം
 ലോകാൻ വിചക്രമ ഇമാൻ യദഥാധിയജ്ഞഃ |
 ക്ഷമാം വാമനേന ജഗൃഹേ ത്രിപദച്ഛലേന
 യാച്ഛാമൃതേ പഥി ചരൻ പ്രഭുഭിർന ചാൽയഃ || 17 || 230

നാർഥോ ബലേരയമുരുക്രമപാദശൗച -
 മാപഃ ശിഖാ ധൃതവതോ വിബുധാധിപത്യം |
 യോ വൈ പ്രതിശ്രുതമൃതേ ന ചികീർഷദന്യ -
 ദാത്മാനമംഗ ശിരസാ ഹരയേഽഭിമേനേ || 18 || 231

തുഭ്യം ച നാരദ ഭൃശം ഭഗവാൻ വിവൃദ്ധ -
 ഭാവേന സാധുപരിതുഷ്ട ഉവാച യോഗം |
 ജ്ഞാനം ച ഭാഗവതമാത്മസതത്ത്വദീപം
 യദ്വാസുദേവശരണാ വിദുരഞ്ജസൈവ || 19 || 232

ചക്രം ച ദിക്ഷുവിഹതം ദശസു സ്വതേജോ
 മൻവന്തരേഷു മനുവംശധരോ ബിഭർതി |
 ദുഷ്ടേഷു രാജസു ദമം വ്യദധാത് സ്വകീർതിം
 സത്യേ ത്രിപൃഷ്ഠം ഉശതീം പ്രഥയംശ്ചരിത്രൈഃ || 20 || 233

ധൻവന്തരിശ്ച ഭഗവാൻ സ്വയമേവ കീർതി -
 ര്നാമ്നാ നൃണാം പുരുരുജാം രുജ ആശു ഹന്തി |
 യജ്ഞേ ച ഭാഗമമൃതായുരവാവരുന്ധ
 ആയുശ്ച വേദമനുശാസ്ത്രവതീര്യ ലോകേ || 21 || 234

ക്ഷത്രം ക്ഷയായ വിധിനോപഭൃതം മഹാത്മാ
 ബ്രഹ്മധ്രുഗുജ്ജ്വലിതപഥം നരകാർതിലിപ്സു |
 ഉദ്ധന്ത്യസാവവനികണ്ടകമുഗ്രവീര്യ -
 സ്ത്രീഃസപ്തകൃത്യ ഉരുധാരപരശ്വധേന || 22 || 235

അസ്ഥത്പ്രസാദസുമുഖഃ കലയാ കലേശ

ഇക്ഷ്യാകുവംശ അവതീർയ ഗുരോർനിദേശേ |

തിഷ്ഠൻ വനം സദയിതാനുജ ആവിവേശ

യസ്മിൻ വിരൂധ്യ ദശകന്ധര ആർതിമാർച്ഛത് || 23 ||

236

യസ്മാ അദാദുദധിരൂഢഭയാംഗവേപോ

മാർഗം സപദ്യരിപുരം ഹരവദ് ദിധക്ഷോഃ |

ദൂരേ സുഹൃൻമഥിതരോഷസുശോണദ്യുഷ്ട്യാ

താതപ്യമാനമകരോരഗനക്രചക്രഃ || 24 ||

237

വക്ഷഃസ്ഥലസ്പർശരുഗ്ണമഹേന്ദ്രവാഹ -

ദന്തൈർവിഡംബിതകകുബ്ജേഷു ഊഢഹാസം |

സദ്യോസുഭിഃ സഹ വിനേഷ്യതി ദാരഹർതു -

ർവിസ്ഫുർജിതൈർധനുഷ ഉച്ചരതോഽധിസൈന്ധവേ || 25 ||

238

ഭുമേഃ സുരേതരവരുഥവിമർദിതായാഃ

ക്ലേശവ്യയായ കലയാ സിതകൃഷ്ണകേശഃ |

ജാതഃ കരിഷ്യതി ജനാനുപലക്ഷ്യമാർഗഃ

കർമാണി ചാത്മമഹിമോപനിബന്ധനാനി || 26 ||

239

തോകേന ജീവഹരണം യദുലൂകികായാ -

സ്ത്രൈമാസികസ്യ ച പദാ ശകടോപവൃത്തഃ |

യദ് രിംഗതാന്തരഗതേന ദിവിസ്പൃശോർവാ

ഉൻമൂലനം ത്വിതരമാർജുനയോർന ഭാവ്യം || 27 ||

240

യദ് വൈ വ്രജേ വ്രജപശൂൻ വിഷതോയപീമാൻ

പാലാംസ്ത്വജീവയദനുഗ്രഹദ്യുഷ്ടിവൃഷ്ട്യാ |

തച്ഛുദ്ധയേതിവിഷവീര്യവിലോലജിഹ്വ -

മുച്ഛാടയിഷ്യദുരഗം വിഹരൻ ഹ്രദിൻയാം || 28 ||

241

തത് കർമ്മ ദിവ്യമിവ യന്നിശി നിഃശയാനം
 ദാവാനിനാ ശുചിവനേ പരിഭവ്യമാനേ |
 ഉന്നേഷ്യതി വ്രജമതോഽവസിതാന്തകാലം
 നേത്രേ പിധായു സബലോഽനധിഗമ്യവീര്യഃ || 29 || 242

ഗൃഹ്ണീത യദ് യദുപബന്ധമമുഷ്യ മാതാ
 ശുൽബം സുതസ്യ ന തു തത് തദമുഷ്യ മാതി |
 യജ്ജ്യംഭതോഽസ്യ വദനേ ഭുവനാനി ഗോപീ
 സംവീക്ഷ്യ ശങ്കിതമനാഃ പ്രതിബോധിതാഽന്വീത് || 30 || 243

നന്ദം ച മോക്ഷ്യതി ഭയാദ് വരുണസ്യ പാശാദ്
 ഗോപാൻ ബിലേഷു പിഹിതാൻ മയസൂനൂനാ ച |
 അഹ്യാപൃതം നിശി ശയാനമതിശ്രമേണ
 ലോകം വികുംഭമുപനേഷ്യതി ഗോകുലം സ്ഥ || 31 || 244

ഗോപൈർമവേ പ്രതിഹതേ വ്രജവിപ്ലവായ
 ദേവേഭിവർഷതി പശൂൻ കൃപയാ രിരക്ഷുഃ |
 ധർതോച്ഛിലീന്ദ്രമിവ സപ്ത ദിനാനി സപ്ത -
 വർഷോ മഹീധ്രമനഘൈകകരേ സലീലം || 32 || 245

ക്രീഡൻ വനേ നിശി നിശാകരരശ്മിഗൗര്യാം
 രാസോൻമുഖഃ കലപദായതമൂർച്ഛിതേന |
 ഉദ്ദീപിതസ്ഥരരുജാം വ്രജഭൃദ്യധൂനാം
 ഹർതുർഹരിഷ്യതി ശിരോ ധനദാനുഗസ്യ || 33 || 246

യേ ച പ്രലംബവരദർഭുരകേശ്യരിഷ്ട -
 മൽലേഭകംസയവനാഃ കുജപൗണ്ഡ്രകാദ്യാഃ |
 അന്യേ ച ശാൽവകപിബൽവലദന്തവക്ത്ര -
 സപ്തോക്ഷശംബരവിദൂരമരുക്മിമുഖ്യാഃ || 34 || 247

യേ വാ മൃദേ സമിതിശാലിന ആത്തചാപാഃ

കാംബോജമത്സ്യകുരുക്കൈകയസ്യഞ്ജയാദ്യാഃ |
യാസ്യന്ത്യദർശനമലം ബലപാർഥഭീമ -

വ്യാജാഹ്വയേന ഹരിണാ നിലയം തദീയം || 35 ||

248

കാലേന മീലിതധിയാമവമൃശ്യ നൃണാം

സ്തോകായുഷാം സ്വനിഗമോ ബത ദൂരപാരഃ |
ആവിർഹിതസ്ത്വനൂയുഗം സ ഹി സത്യവത്യാം
വേദദ്രുമം വിടപശോ വിഭജിഷ്യതി സ്ഥ || 36 ||

249

ദേവദ്വിഷാം നിഗമവർത്ഥനി നിഷ്ഠിതാനാം

പൂർഭിർമയേന വിഹിതാഭിരദൃശ്യതൂർഭിഃ |
ലോകാൻ ഘ്നന്താം മതിവിമോഹമതിപ്രലോഭം
വേഷം വിധായ ബഹു ഭാഷ്യത ഔപധർമ്യം || 37 ||

250

യർഹ്യാലയേഷുപി സതാം ന ഹരേഃ കമാഃ സ്യുഃ

പാവണ്യനോ ദ്വിജജനാ വൃഷലാ നൃദേവാഃ |
സ്വാഹാ സ്വധാ വഷഡിതി സ്ഥ ഗിരോ ന യത്ര
ശാസ്താ ഭവിഷ്യതി കലേർഭഗവാൻ യുഗാന്തേ || 38 ||

251

സർഗേ തപോഹമൃഷയോ നവ യേ പ്രജേഷാഃ

സ്ഥാനേ ച ധർമ്മമഖമൻവമരാവനീശാഃ |
അന്തേ ത്രധർമ്മഹരമൻയുവശാസുരാദ്യാ
മായാവിഭൂതയ ഇമാഃ പുരുശക്തിഭാജഃ || 39 ||

252

വിഷ്ണോർനു വീര്യഗണനാം കതമോർഹതീഹ

യഃ പാർഥിവാൻയപി കവിർവിമമേ രജാംസി |
ചസ്കന്ദ യഃ സ്വരംഹസാസ്ഖലതാ ത്രിപൃഷ്ഠം
യസ്മാത് ത്രിസാമ്യസദനാദുരു കമ്പയാനം || 40 ||

253

നാന്തം വിദാമ്യഹമമീ മൂനയോഽഗ്രജാസ്തേ

മായാബലസ്യ പുരുഷസ്യ കുതോഽപരേ യേ |

ഗായൻ ഗുണാൻ ദശശതാനന ആദിദേവഃ

ശേഷോഽധുനാപി സമവസ്യതി നാസ്യ പാരം || 41 ||

254

യേഷാം സ ഏവ ഭഗവാൻ ദയയേദനന്തഃ

സർവാത്മനാഽശ്രിതപദോ യദി നിർവൃലീകം |

തേ ദുസ്തരാമതിതരന്തി ച ദേവമായാം

നൈഷാം മമാഹമിതി ധീഃ ശ്വശൃഗാലഭക്ഷ്യ || 42 ||

255

വേദാഹമംഗ പരമസ്യ ഹി യോഗമായാം

യൂയം ഭവത്വ ഭഗവാനഥ ദൈത്യവർയഃ |

പത്നീ മനോഃ സ ച മനുശ്വ തദാത്മജാശ്വ

പ്രാചീനബർഹിരൂഭൂരംഗ ഉത ധ്രുവശ്വ || 43 ||

256

ഇക്ഷ്വാകുരൈലമുചുകുന്ദവിദേഹഗാധി -

രഘുംബരീഷസഗരാ ഗയനാഹുഷാദ്യാഃ |

മാന്ധാത്രലർകശതധൻവനുരന്തിദേവാ

ദേവവ്രതോ ബലിരമൂർത്തരയോ ദിലീപഃ || 44 ||

257

സൗഭര്യുതങ്കശിബിദേവലപിപ്പലാദ -

സാരന്യതോദ്ധവപരാശരഭൂരിഷേണാഃ |

യ്യേന്ദ്രേ വിഭീഷണഹനുമദുപേന്ദ്രദത്ത -

പാർഥാർഷ്ടീഷേണവിദുരശ്രുതദേവവർയാഃ || 45 ||

258

തേ വൈ വിദന്ത്യതിതരന്തി ച ദേവമായാം

സ്ത്രീശൂദ്രഹൂണശബരാ അപി പാപജീവാഃ |

യദ്യദ്ഭൂതക്രമപരായണശീലശിക്ഷാ -

സ്തിര്യഗ്ജനാ അപി കിമു ശ്രുതധാരണാ യേ || 46 ||

259

ശശ്വത് പ്രശാന്തമഭയം പ്രതിബോധമാത്രം

ശുദ്ധം സമം സദസതഃ പരമാത്മതത്ത്വം |

ശബ്ദോ ന യത്ര പുരുകാരകവാൻ ക്രിയാർഥോ

മായാ പരൈത്യഭിമുഖേ ച വിലജ്ജമാനാ || 47 ||

260

തദ് വൈ പദം ഭഗവതഃ പരമസ്യ പുംസോ

ബ്രഹ്മേതി യദ് വിദുരജസ്രസുഖം വിശോകം |

സദ്യുങ് നിയമ്യ യതയോ യമകർതഹേതിം

ജഹ്യഃ സ്വരാധിവ നിപാനഖനിത്രമിന്ദ്രഃ || 48 ||

261

സ ശ്രേയസാമപി വിഭുർഭഗവാൻ യതോഽസ്യ

ഭാവസ്വഭാവവിഹിതസ്യ സതഃ പ്രസിദ്ധിഃ |

ദേഹേ സ്വധാതുവിഗമേനൂവിശീര്യമാണേ

വ്യോമേവ തത്ര പുരുഷോ ന വിശീര്യതേജഃ || 49 ||

262

സോഽയം ത്വേഭിഹിതസ്താത ഭഗവാൻ വിശ്വഭാവനഃ |

സമാസേന ഹരേർനാൻയദൻയസ്മാത് സദസച്ച യത് || 50 ||

263

ഇദം ഭാഗവതം നാമ യൻമേ ഭഗവതോദിതം |

സംഗ്രഹോഽയം വിഭൂതീനാം ത്വമേതദ് വിപുലീകുരു || 51 ||

264

യഥാ ഹരൗ ഭഗവതി നൃണാം ഭക്തിർഭവിഷ്യതി |

സർവാത്മൻയഖിലാധാരേ ഇതി സങ്കൽപ്യ വർണയ || 52 ||

265

മായാം വർണയതോഽമുഷ്യ ഈശ്വരസ്യാനുമോദതഃ |

ശുൺവതഃ ശ്രദ്ധയാ നിത്യം മായയാഽന്ത്മാ ന മുഹ്യതി || 53 ||

266

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം

ദ്വിതീയസ്കന്ധേ ബ്രഹ്മനാരദസംവാദേ സപ്തമോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ ദ്വിതീയസ്കന്ധേ അഷ്ടമോഽധ്യായഃ ॥

രാജോവാച

ബ്രഹ്മണാ ചോദിതോ ബ്രഹ്മൻ ഗുണാഖ്യാനേഗുണസ്യ ച |
 യസ്സൈ യസ്സൈ യഥാ പ്രാഹ നാരദോ ദേവദർശനഃ || 1 || 267

ഏതദ് വേദിതുമിച്ഛാമി തത്ത്വം വേദവിദാം വര |
 ഹരേരദ്ഭുതവീര്യസ്യ കഥാ ലോകസുമംഗലാഃ || 2 || 268

കഥയസ്യ മഹാഭാഗ യഥാഹമഖിലാത്മനി |
 കൃഷ്ണേ നിവേശ്യ നിഃസംഗം മനസ്തുകേഷ്യ കലേവരം || 3 || 269

ശൃൺവതഃ ശ്രദ്ധയാ നിത്യം ഗുണതശ്ച സ്വചേഷ്ടിതം |
 കാലേന നാതിദീർഘേണ ഭഗവാൻ വിശതേ ഹൃദി || 4 || 270

പ്രവിഷ്ടഃ കർണരന്ധ്രേണ സ്വാനാം ഭാവസരോരുഹം |
 ധൂനോതി ശമലം കൃഷ്ണഃ സലിലസ്യ യഥാ ശരത് || 5 || 271

ധൗതാത്മാ പുരുഷഃ കൃഷ്ണപാദമൂലം ന മുഞ്ചതി |
 മുക്തസർവപരിക്ലേശഃ പാപമഃ സ്വശരണം യഥാ || 6 || 272

യദധാതുമതോ ബ്രഹ്മൻ ദേഹാരംഭോഽസ്യ ധാതുഭിഃ |
 യദൃച്ഛയാ ഹേതുനാ വാ ഭവന്തോ ജാനതേ യഥാ || 7 || 273

- ആസീദ് യദുദരാത് പദ്മം ലോകസംസ്ഥാനലക്ഷണം |
 യാവാനയം വൈ പുരുഷ ഇയത്താവയവൈഃ പൃഥക് |
 താവാനസാവിതി പ്രോക്തഃ സംസ്ഥാവയവവാനിവ || 8 || 274
- അജഃ സൃജതി ഭൂതാനി ഭൂതാത്മാ യദനുഗ്രഹാത് |
 ദദ്യുശേ യേന തദ്രൂപം നാഭിപദ്മസമുദ്ഭവഃ || 9 || 275
- സ ചാപി യത്ര പുരുഷോ വിശ്വസ്ഥിത്യുദ്ഭവാപ്യയഃ |
 മുക്ത്വാഽത്ഥമായാം മായേശഃ ശേതേ സർവഗുഹാശയഃ || 10 || 276
- പുരുഷാവയവൈർലോകാഃ സപാലാഃ പൂർവകൽപിതാഃ |
 ലോകൈരമുഷ്ടാവയവാഃ സപാലൈരിതി ശുശ്രൂമ || 11 || 277
- യാവാൻ കൽപോ വികൽപോ വാ
 യഥാ കാലോഽനുമീയതേ |
 ഭൂതഭവ്യഭവച്ഛബ്ദ
 ആയുർമാനം ച യത് സതഃ || 12 || 278
- കാലസ്യാനുഗതിർയാ തു ലക്ഷ്യതേഽൺവീ ബൃഹത്യപി |
 യാവത്യഃ കർമഗതയോ യാദ്യശീർദ്വിജസത്തമ || 13 || 279
- യസ്മിൻ കർമസമാവായോ യഥാ യേനോപഗൃഹ്യതേ |
 ഗുണാനാം ഗുണിനാം ചൈവ പരിണാമമഭീപ്സതാം || 14 || 280
- ഭൂപാതാലകകുബ്ജോമഗ്രഹനക്ഷത്രഭൂഭൂതാം |
 സരിത്സമുദ്രദ്വീപാനാം സംഭവശ്ചൈതദോകസാം || 15 || 281
- പ്രമാണമണ്ഡകോശസ്യ ബാഹ്യാഭ്യന്തരഭേദതഃ |
 മഹതാം ചാനുചരിതം വർണാശ്രമവിനിശ്ചയഃ || 16 || 282

- യുഗാനി യുഗമാനം ച ധർമോ യശ്ച യുഗേ യുഗേ |
അവതാരാനുചരിതം യദാശ്ചർയതമം ഹരേഃ || 17 || 283
- നൃണാം സാധാരണോ ധർമഃ സവിശേഷശ്ച യാദൃശഃ |
ശ്രേണീനാം രാജർഷീണാം ച ധർമഃ കൃച്ഛേഷു ജീവതാം || 18 || 284
- തത്ത്വാനാം പരിസംഖ്യാനം ലക്ഷണം ഹേതുലക്ഷണം |
പുരുഷാരാധനവിധിർയോഗസ്യാധ്യാത്മികസ്യ ച || 19 || 285
- യോഗേശ്വരൈശ്ചർയഗതിർലിംഗഭംഗസ്തു യോഗിനാം |
വേദോപവേദധർമാണാമിതിഹാസപുരാണയോഃ || 20 || 286
- സന്ധവഃ സർവഭൂതാനാം വിക്രമഃ പ്രതിസങ്ക്രമഃ |
ഇഷ്ടാപൂർതസ്യ കാമ്യാനാം ത്രിവർഗസ്യ ച യോ വിധിഃ || 21 || 287
- യശ്ചാനുശായിനാം സർഗഃ പാഖണ്ഡസ്യ ച സംഭവഃ |
ആത്മനോ ബന്ധമോക്ഷൗ ച വ്യവസ്ഥാനം സ്വരൂപതഃ || 22 || 288
- യഥാർത്ഥതന്ത്രോ ഭഗവാൻ വിക്രീഡത്യാത്മമായയാ |
വിസൃജ്യ വാ യഥാ മായാമുദാസ്തേ സാക്ഷിവദ് വിഭുഃ || 23 || 289
- സർവമേതച്ച ഭഗവാൻ പൃച്ഛതേ മേന്ദുപൂർവശഃ |
തത്ത്വതോദ്ഭവസ്യുദാഹർതും പ്രപന്നായ മഹാമുനേ || 24 || 290
- അത്ര പ്രമാണം ഹി ഭവാൻ പരമേഷ്വരീ യഥാർത്ഥഭുഃ |
പരേ ചേഹാനുതിഷ്ഠന്തി പൂർവേഷാം പൂർവജൈഃ കൃതം || 25 || 291
- ന മേന്ദുസവഃ പരായന്തി ബ്രഹ്മന്നനശനാദമീ |
പിബതോഽച്യുതപീയൂഷമൻയത്ര കുപിതാദ് ദ്വിജാത് || 26 || 292

സുത ഉവാച

സ ഉപാമന്ത്രിതോ രാജ്ഞാ കഥായാമിതി സത്പതേഃ |

ബ്രഹ്മരാതോ ഭൃശം പ്രീതോ വിഷ്ണുരാതേന സംസദി || 27 ||

293

പ്രാഹ ഭാഗവതം നാമ പുരാണം ബ്രഹ്മസമ്മിതം |

ബ്രഹ്മണേ ഭഗവദ്പ്രോക്തം ബ്രഹ്മകൽപ ഉപാഗതേ || 28 ||

294

യദ് യത് പരീക്ഷിദ്യഷഭഃ പാണ്ഡുനാമനുപൃച്ഛതി |

ആനുപൂർവ്വേണ തത്സർവമാഖ്യാതുമുപചക്രമേ || 29 ||

295

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യം സംഹിതായാം
ദ്വിതീയസ്കന്ധേ പ്രശ്നവിധിർനാമ അഷ്ടമോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ ദ്വിതീയസ്കന്ധേ നവമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

ആത്മമായാമൃതേ രാജൻ പരസ്യാനുഭവാത്മനഃ |
 ന ഘടേതാർഥസംബന്ധഃ സ്വപ്നദ്രഷ്ടുരിവാഞ്ജസാ || 1 || 296

ബഹുരൂപ ഇവാഭാതി മായയാ ബഹുരൂപയാ |
 രമമാണോ ഗുണേഷ്വസ്യാ മമാഹമിതി മന്യതേ || 2 || 297

യർഹി വാവ മഹിമ്നി സ്വേ പരസ്മിൻ കാലമായയോഃ |
 രമേത ഗതസമ്മോഹസ്ത്യുക്തോദാസ്തേ തദോഭയം || 3 || 298

ആത്മതത്ത്വവിശുദ്ധ്യർഥം യദാഹ ഭഗവാനൃതം |
 ബ്രഹ്മണേ ദർശയൻ രൂപമവ്യലീകവ്രതാദൃതഃ || 4 || 299

സ ആദിദേവോ ജഗതാം പരോ ഗുരുഃ
 സ്വധിഷ്ഠ്യമാസ്ഥായ സിസൃക്ഷയൈക്ഷത |
 താം നാധ്യഗച്ഛദ് ദൃശമത്ര സമ്മതാം
 പ്രപഞ്ചനിർമാണവിധിർയയാ ഭവേത് || 5 || 300

സ ചിന്തയൻ ദൃക്ഷരമേകദാഭ -
 സുഗപാശൃണോദ് ദ്വിർഗദിതം വചോ വിഭുഃ |
 സ്പർശേഷു യത്ഷോഡശമേകവിംശം
 നിഷ്കിഞ്ചനാനാം നൃപ യദ് ധനം വിഭുഃ || 6 || 301

നിശമ്യ തദ്വക്ത്രുദിദൃക്ഷയാ ദിശോ
 വിലോക്യ തത്രാൻയദപശ്യമാനഃ |
 സ്വധിഷ്ഠ്യമാസ്ഥായ വിമൃശ്യ തദ്ധിതം
 തപസ്യുപാദിഷ്ട ഇവാദധേ മനഃ || 7 || 302

ദിവ്യം സഹസ്രാബ്ദമമോഘദർശനോ
 ജിതാനിലാത്മാ വിജിതോഭയേന്ദ്രിയഃ |
 അതപ്യത സ്ത്മാഖിലലോകതാപനം
 തപസ്തപീയാംസ്തപതാം സമാഹിതഃ || 8 || 303

തസ്മൈ സ്വലോകം ഭഗവാൻ സഭാജിതഃ
 സന്ദർശയാമാസ പരം ന യത്പരം |
 വ്യപേതസങ്ക്ലേശവിമോഹസാധ്യസം
 സ്വദ്യഷ്ടവദ്ഭിർവിബുധൈരഭിഷ്ടുതം || 9 || 304

പ്രവർത്തതേ യത്ര രജസ്തമസ്തയോഃ
 സത്തും ച മിശ്രം ന ച കാലവിക്രമഃ |
 ന യത്ര മായാ കിമുതാപരേ ഹരേ -
 രനുവ്രതാ യത്ര സുരാസുരാർചിതാഃ || 10 || 305

ശ്യാമാവദാതാഃ ശതപത്രലോചനാഃ
 പിശംഗവസ്ത്രാഃ സുരുചഃ സുപേശസഃ |
 സർവേ ചതുർബാഹവ ഉൻമിഷൻമണി -
 പ്രവേകനിഷ്കാഭരണാഃ സുവർചസഃ |
 പ്രവാലവൈദൂർയമ്യുണാലവർചസഃ
 പരിസ്ഫുരത്കുണ്ഡലമൗലിമാലിനഃ || 11 || 306

ഭ്രാജിഷ്ണുഭിര്യഃ പരിതോ വിരാജതേ
 ലസദ്വിമാനാവലിഭിർമഹാത്മനാം |

വിദ്യോത്തമാനഃ പ്രമദോത്തമാദ്യുഭിഃ

സവിദ്യുദഭ്രാവലിഭിര്യഥാ നഭഃ || 12 ||

307

ശ്രീര്യത്ര രൂപിൺയുരുഗായപാദയോഃ

കരോതി മാനം ബഹുധാ വിഭൂതിഭിഃ |

പ്രേംഖം ശ്രിതാ യാ കുസുമാകരാന്യുഗൈ -

ർവിഗീയമാനാ പ്രിയകർമ്മ ഗായതീ || 13 ||

308

ദദർശ തത്രാഖിലസാത്യതാം പതിം

ശ്രിയഃ പതിം യജ്ഞപതിം ജഗത്പതിം |

സുനന്ദനന്ദപ്രബലാർഹണാദിഭിഃ

സ്വപാർഷദമുഖ്യൈഃ പരിസേവിതം വിഭും || 14 ||

309

ഭൃത്യപ്രസാദാഭിമുഖം ദൃഗാസവം

പ്രസന്നഹാസാരൂണലോചനാനനം |

കിരീടിനം കുണ്ഡലിനം ചതുർഭുജം

പീതാംബരം വക്ഷസി ലക്ഷിതം ശ്രിയാ || 15 ||

310

അധ്യർഹണീയാസനമാസ്ഥിതം പരം

വൃതം ചതുഃഷോഡശപഞ്ചശക്തിഭിഃ |

യുക്തം ഭഗൈഃ സ്വൈരിതരത്ര ചാധ്യുവൈഃ

സ്വ ഏവ ധാമൻ രഥമാണമീശ്വരം || 16 ||

311

തദ്രശനാഘോദപരിപ്ലുതാന്തരോ

ഹൃഷ്യത്തനൂഃ പ്രേമഭരാശ്രുലോചനഃ |

നനാമ പാദാംബുജമസ്യ വിശ്വസൃഗ്

യത് പാരമഹംസ്യേന പമാധിഗമ്യതേ || 17 ||

312

തം പ്രീയമാണം സമുപസ്ഥിതം തദാ

പ്രജാവിസർഗേ നിജശാസനാർഹണം |

ബഭാഷ ഇഷ്ടത്സ്ഥിതശോചിഷാ ഗിരാ

പ്രിയഃ പ്രിയം പ്രീതമനാഃ കരേ സ്പൃശൻ || 18 ||

313

ശ്രീഭഗവാനുവാച

ത്വയാഹം തോഷിതഃ സമൃഗ് വേദഗർഭ സിസൃക്ഷയാ |

ചിരം ഭൂതേന തപസാ ദുസ്തോഷഃ കൂടയോഗിനാം || 19 ||

314

വരം വരയ ഭദ്രം തേ വരേശം മാഭിവാംഹരിതം |

ബ്രഹ്മേന്ദ്രയഃ പരിശ്രാമഃ പുംസോ മദുർശനാവധിഃ || 20 ||

315

മനീഷിതാനുഭാവോഽയം മമ ലോകാവലോകനം |

യദുപശ്രുത്യ രഹസി ചകർഥ പരമം തപഃ || 21 ||

316

പ്രത്യാദിഷ്ടം മയാ തത്ര ത്വയി കർമവിമോഹിതേ |

തപോ മേ ഹൃദയം സാക്ഷാദാത്മാഹം തപസോഽനഘ || 22 ||

317

സൃജാമി തപസൈവേദം ഗ്രസാമി തപസാ പുനഃ |

ബിഭർമി തപസാ വിശ്വം വീര്യം മേ ദുശ്ചരം തപഃ || 23 ||

318

ബ്രഹ്മോവാച

ഭഗവൻ സർവഭൂതാനാമധ്യക്ഷോഽവസ്ഥിതോ ഗുഹാം |

വേദ ഹൃപ്രതിരുദ്ധേന പ്രജ്ഞാനേന ചികീർഷിതം || 24 ||

319

തമാപി നാമമാനസ്യ നാമ നാമയ നാമിതം |

പരാവരേ യഥാ രൂപേ ജാനീയാം തേ ത്വരുപിണഃ || 25 ||

320

യഥാഽത്മമായായോഗേന നാനാശക്ത്യുപബൃംഹിതം |

വിലുമ്പൻ വിസൃജൻ ഗൃഹ്ണൻ ബിഭ്രാത്മാനമാത്മനാ || 26 ||

321

ക്രീഡസ്യമോഘസങ്കൽപ ഊർണനാഭിര്യഥോർണുതേ |

തഥാ തദ്വിഷയാം ധേഹി മനീഷാം മയി മാധവ || 27 ||

322

- ഭഗവച്ഛിക്ഷിതമഹം കരവാണി ഹൃതന്ദ്രിതഃ |
നേഹമാനഃ പ്രജാസർഗം ബധ്യേയം യദനുഗ്രഹാത് || 28 || 323
- യാവത് സഖാ സഖ്യുരിവേശ തേ കൃതഃ
പ്രജാവിസർഗേ വിഭജാമി ഭോ ജനം |
അവിക്ലവസ്തേ പരികർമ്മണി സ്ഥിതോ
മാ മേ സമുന്നദ്ധമഭോജമാനിനഃ || 29 || 324
- ശ്രീഭഗവാനുവാച
ജ്ഞാനം പരമഗുഹ്യം മേ യദ് വിജ്ഞാനസമൻവിതം |
സരഹസ്യം തദംഗം ച ഗൃഹാണ ഗദിതം മയാ || 30 || 325
- യാവാനഹം യഥാഭാവോ യദ്രൂപഗുണകർമ്മകഃ |
തഥൈവ തത്ത്വവിജ്ഞാനമസ്തു തേ മദനുഗ്രഹാത് || 31 || 326
- അഹമേവാസമേവാഗ്രേ നാൻയദ് യത് സദസത് പരം |
പശ്ചാദഹം യദേതച്ച യോഽവശിഷ്യേത സോഽസ്ഥ്യഹം || 32 || 327
- ഋതേർഥം യത് പ്രതീയേത ന പ്രതീയേത ചാത്മനി |
തദ്വിദ്യാദാത്മനോ മായാം യഥാഽഭാസോ യഥാ തമഃ || 33 || 328
- യഥാ മഹാന്തി ഭൂതാനി ഭൂതേഷുചാവചേഷുന |
പ്രവിഷ്ടാൻയപ്രവിഷ്ടാനി തഥാ തേഷു ന തേഷ്യഹം || 34 || 329
- ഏതാവദേവ ജിജ്ഞാസ്യം തത്ത്വജിജ്ഞാസുനാഽന്തമനഃ |
അൻവയവൃതിരേകാഭ്യം യത് സ്യാത് സർവത്ര സർവദാ || 35 || 330
- ഏതൻമതം സമാതിഷ്ഠ പരമേണ സമാധിനാ |
ഭവാൻ കൽപവികൽപേഷു ന വിമുഹ്യതി കർഹിച്ചിത് || 36 || 331

ശ്രീശുക ഉവാച

സമ്പ്രദിശ്ശൈവമജനോ ജനാനാം പരമേഷ്ഠിനം |

പശ്യതസ്തസ്യ തദ് രൂപമാത്മനോ ന്യരുണദ്ധരിഃ || 37 ||

332

അന്തർഹിതേന്ദ്രിയാർത്ഥായ ഹരയേ വിഹിതാഞ്ജലിഃ |

സർവഭൂതമയോ വിശ്വം സസർജ്ജദം സ പൂർവവത് || 38 ||

333

പ്രജാപതിർധർമപതിരേകദാ നിയമാൻ യമാൻ |

ഭദ്രം പ്രജാനാമൻവിച്ഛന്നാതിഷ്ഠത് സ്വാർഥകാമ്യയാ || 39 ||

334

തം നാരദഃ പ്രിയതമോ രിക്തമാദാനാമനുവ്രതഃ |

ശുശ്രൂഷമാണഃ ശീലേന പ്രശ്രയേണ ദമേന ച || 40 ||

335

മായാം വിവിദിഷൻ വിഷ്ണോർമായേശസ്യ മഹാമുനിഃ |

മഹാഭാഗവതോ രാജൻ പിതരം പര്യതോഷയത് || 41 ||

336

തുഷ്ടം നിശാമ്യ പിതരം ലോകാനാം പ്രപിതാമഹം |

ദേവർഷിഃ പരിപ്രച്ഛ ഭവാൻ യൻമാനുപൃച്ഛതി || 42 ||

337

തസ്മാ ഇദം ഭാഗവതം പുരാണം ദശലക്ഷണം |

പ്രോക്തം ഭഗവതാ പ്രാഹ പ്രീതഃ പുത്രായ ഭൂതകൃത് || 43 ||

338

നാരദഃ പ്രാഹ മൂനയേ സരസ്വത്യാസ്തദേ നൃപ |

ധ്യായതേ ബ്രഹ്മ പരമം വ്യാസായാമിതതേജസേ || 44 ||

339

യദുതാഹം ത്വയാ പൃഷ്ടോ വൈരാജാത് പുരുഷാദിദം |

യഥാഽ്സിത്തദുപാഖ്യാസ്യേ പ്രശ്ന്നാനന്യാംശച കൃത്സ്നശഃ || 45 ||

340

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
ദ്വിതീയസ്കന്ധേ നവമോഽധ്യായഃ ||

ശ്രീഃ
 ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
 ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
 ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ ദ്വിതീയസ്കന്ധേ ദശമോഽധ്യായഃ ॥

ശ്രീശുക ഉവാച

അത്ര സർഗോ വിസർഗശ്ച സ്ഥാനം പോഷണമുതയഃ |
 മൻവന്തരേശാനുകുമാ നിരോധോ മുക്തിരാശ്രയഃ || 1 || 341

ദശമസ്യ വിശുദ്ധ്യർഥം നവാനാമിഹ ലക്ഷണം |
 വർണയന്തി മഹാത്മാനഃ ശ്രുതേനാർഥേന ചാഞ്ജസാ || 2 || 342

ഭൂതമാത്രേന്ദ്രിയധിയാം ജൻമ സർഗ ഉദാഹൃതഃ |
 ബ്രഹ്മണോ ഗുണവൈഷമ്യാദ് വിസർഗഃ പൗരൂഷഃ സ്ഥൂതഃ || 3 || 343

സ്ഥിതിർവൈകുണ്ഠവിജയഃ പോഷണം തദനുഗ്രഹഃ |
 മൻവന്തരാണി സദ്ധർമ ഊതയഃ കർമവാസനാഃ || 4 || 344

അവതാരാനുചരിതം ഹരേശ്ചാസ്യാനുവർതിനാം |
 സതാമീശകമാഃ പ്രോക്താ നാനാഖ്യാനോപബൃഹിതാഃ || 5 || 345

നിരോധോഽസ്യാനുശയനമാത്മനഃ സഹ ശക്തിഭിഃ |
 മുക്തിർഹിത്യാന്യമാരുപം സ്വരൂപേണ വ്യവസ്ഥിതിഃ || 6 || 346

ആഭാസശ്ച നിരോധശ്ച യതശ്ചാധ്യവസീയതേ |
 സ ആശ്രയഃ പരം ബ്രഹ്മ പരമാത്മേതി ശബ്ദ്യതേ || 7 || 347

- യോധ്യാത്മികോഽയം പുരുഷഃ സോഽസാവേവാധിദൈവികഃ |
യസ്തത്രോദയവിച്ഛേദഃ പുരുഷോ ഹ്യാധിഭൂതികഃ || 8 || 348
- ഏകമേകതരാഭാവേ യദാ നോപലഭാമഹേ |
ത്രിതയം തത്ര യോ വേദ സ ആത്മാ സ്വാശ്രയാശ്രയഃ || 9 || 349
- പുരുഷോഽണ്ഡം വിനിർഭിദ്യ യദാസൗ സ വിനിർഗതഃ |
ആത്മനോഽയനമൻവിച്ഛന്നപോഽസ്രാക്ഷീച്ഛൂചിഃ ശൂചിഃ || 10 || 350
- താസ്യവാത്സീത് സ്വസൃഷ്ടാസു സഹസ്രപരിവത്സരാൻ |
തേന നാരായണോ നാമ യദാപഃ പുരുഷോദ്ഭവാഃ || 11 || 351
- ദ്രവ്യം കർമ്മ ച കാലശ്ച സ്വഭാവോ ജീവ ഏവ ച |
യദനുഗ്രഹതഃ സന്തി ന സന്തി യദുപേക്ഷയാ || 12 || 352
- ഏകോ നാനാത്വമൻവിച്ഛൻ യോഗതൽപാത് സമുത്ഥിതഃ |
വീര്യം ഹിരൺമയം ദേവോ മായയാ വ്യസൃജത് ത്രിധാ || 13 || 353
- അധിദൈവമധ്യാത്മമധിഭൂതമിതി പ്രഭുഃ |
യഥൈകം പൗരുഷം വീര്യം ത്രിധാഭിദ്യത തച്ഛൂണ്യം || 14 || 354
- അന്തഃശരീര ആകാശാത് പുരുഷസ്യ വിചേഷ്ടതഃ |
ഓജഃ സഹോ ബലം ജജ്ഞേ തതഃ പ്രാണോ മഹാനസുഃ || 15 || 355
- അനുപ്രാണന്തി യം പ്രാണാഃ പ്രാണന്തം സർവജന്തുഷു |
അപാനന്തമപാനന്തി നരദേവമിവാനുഗാഃ || 16 || 356
- പ്രാണേന ക്ഷിപതാ ക്ഷുത് തൃഡന്തരാ ജായതേ പ്രഭോഃ |
പിപാസതോ ജക്ഷതശ്ച പ്രാങ്മുഖം നിരഭിദ്യത || 17 || 357
- മുഖതസ്താലു നിർഭിന്നം ജിഹ്വാ തത്രോപജായതേ |
തതോ നാനാരസോ ജജ്ഞേ ജിഹ്വയാ യോഽധിഗമ്യതേ || 18 || 358

വിവക്ഷോർമുഖതോ ഭൂമ്നോ

വഹിർവാഗ് വ്യാഹൃതം തയോഃ |

ജലേ വൈ തസ്യ സുചിരം

നിരോധഃ സമജായത || 19 ||

359

നാസി കേ നിരഭിദ്യേതാം ദോധൂയതി നഭസ്വതി |

തത്ര വായുർഗന്ധവഹോ പ്രാണോ നസി ജിഹ്വക്ഷതഃ || 20 ||

360

യദാസ്ത്മനി നിരാലോകമാത്മാനം ച ദിദ്യക്ഷതഃ |

നിർഭിന്നേ ഹൃക്ഷിണീ തസ്യ ജ്യോതിശ്ചക്ഷുർഗുണഗ്രഹഃ || 21 ||

361

ബോധ്യമാനസ്യ ഋഷിഭിരാത്മനസ്തജ്ജിഹ്വക്ഷതഃ |

കർണൗ ച നിരഭിദ്യേതാം ദിശഃ ശ്രോത്രം ഗുണഗ്രഹഃ || 22 ||

362

വസ്തുനോ മൃദുകാഠിന്യലഘുഗുർവോഷ്ണശീതതാം |

ജിഹ്വക്ഷതസ്ത്വൺ നിർഭിന്നാ തസ്യാം രോമമഹീരുഹാഃ |

തത്ര ചാന്തർബഹിർവാതസ്ത്വചാ ലബ്ധഗുണോ വൃതഃ || 23 ||

363

ഹസ്തൗ രുരുഹതുസ്തസ്യ നാനാകർമചികീർഷയാ |

തയോസ്തു ബലമിന്ദ്രശ്ച ആദാനമുഭയാശ്രയം || 24 ||

364

ഗതിം ജിഗീഷതഃ പാദൗ രുരുഹാത്യേഭികാമികാം |

പദ്ഭ്യാം യജ്ഞഃ സ്വയം ഹവ്യം കർമഭിഃ ക്രിയതേ നൃഭിഃ || 25 ||

365

നിരഭിദ്യത ശിശ്നോ വൈ പ്രജാനന്ദാമൃതാർഥിനഃ |

ഉപസ്ഥ ആസീത് കാമാനാം പ്രിയം തദുഭയാശ്രയം || 26 ||

366

ഉത്പിസ്യക്ഷോർധാതുമലം നിരഭിദ്യത വൈ ഗുദം |

തതഃ പായുസ്തതോ മിത്ര ഉത്സർഗ ഉഭയാശ്രയഃ || 27 ||

367

- ആസിന്ധുപ്സോഃ പുരഃ പുർയാ നാഭിദ്വാരമപാനതഃ |
തത്രാപാനസ്തതോ മൃത്യുഃ പൃഥക്ത്വമുഭയാശ്രയം || 28 || 368
- ആദിത്സോരണപാനാനാമാസൻ കൃക്ഷ്യന്തനാഡയഃ |
നദ്യഃ സമുദ്രാശ്ച തയോസ്തുഷ്ടിഃ പുഷ്ടിസ്തദാശ്രയേ || 29 || 369
- നിദിധ്യാസോരാത്മമായാം ഹൃദയം നിരഭിദ്യത |
തതോ മനസ്തതശ്ചന്ദ്രഃ സങ്കൽപഃ കാമ ഏവ ച || 30 || 370
- ത്വക്ചർമ്മമാംസരുധിരമേദോമജ്ജാസ്ഥിധാതവഃ |
ഭൂമ്യപ്തേജോമയാഃ സപ്ത പ്രാണോ വ്യോമാംബുവായുഭിഃ || 31 || 371
- ഗുണാത്മകാനീന്ദ്രിയാണി ഭൂതാദിപ്രഭവാ ഗുണാഃ |
മനഃ സർവവികാരാത്മാ ബുദ്ധിർവിജ്ഞാനരൂപിണീ || 32 || 372
- ഏതദ്ഭഗവതോ രൂപം സ്ഥൂലം തേ വ്യാഹൃതം മയാ |
മഹ്യാദിഭിശ്ചാവരണൈരഷ്ടഭിർബഹിരാവൃതം || 33 || 373
- അതഃ പരം സൂക്ഷ്മതമമവ്യക്തം നിർവിശേഷണം |
അനാദിമധ്യനിധനം നിത്യം വാങ്മനസഃ പരം || 34 || 374
- അമുനീ ഭഗവദ്രൂപേ മയാ തേ അനുവർണിതേ |
ഉഭേ അപി ന ഗൃഹ്ണന്തി മായാസൃഷ്ടേ വിപശ്ചിതഃ || 35 || 375
- സ വാച്യവാചകതയാ ഭഗവാൻ ബ്രഹ്മരൂപധൃക് |
നാമരൂപക്രിയാ ധത്തേ സകർമാകർമകഃ പരഃ || 36 || 376
- പ്രജാപതീൻമനുൻ ദേവാനൃഷീൻ പിതൃഗണാൻ പൃഥക് |
സിദ്ധചാരണഗന്ധർവാൻ വിദ്യാധ്രാസുരഗുഹ്യകാൻ || 37 || 377
- കിന്നരാപ്സരസോ നാഗാൻ സർപാൻ കിന്വുരുഷോരഗാൻ |
മാതൃ രക്ഷഃ പിശാചാംശ്ച പ്രേതഭൂതവിനായകാൻ || 38 || 378

- കുഷ്മാണേയാൻമാദവേതാലാൻ യാതുധാനാൻ ഗ്രഹാനപി |
ഖഗാൻമൃഗാൻ പശൂൻ വൃക്ഷാൻ ഗിരീന്യുപ സരീസൃപാൻ || 39 || 379
- ദ്വിവിധാശ്ചതുർവിധാ യേന്യേ ജലസ്ഥലനഭൗകസഃ |
കുശലാകുശലാ മിശ്രാഃ കർമ്മണാം ഗതയസ്ത്രിമാഃ || 40 || 380
- സത്ത്വം രജസ്തമ ഇതി തിസ്രഃ സുരന്യുനാരകാഃ |
തത്രാപ്യേകൈകശോ രാജൻ ഭിദ്യന്തേ ഗതയസ്ത്രിയാ |
യദൈകൈകതരോന്യാഭ്യോ സ്വഭാവ ഉപഹന്യതേ || 41 || 381
- സ ഏവേദം ജഗദ്ധാതാ ഭഗവാൻ ധർമരൂപധൃക് |
പുഷ്ണാതി സ്ഥാപയൻ വിശ്വം തിര്യങ്നരസുരാത്മഭിഃ || 42 || 382
- തതഃ കാലാഗ്നിരുദ്രാത്മാ യത്സൃഷ്ടമിദമാത്മനഃ |
സന്നിയച്ഛതി കാലേന ഘനാനീകമിവാണിലഃ || 43 || 383
- ഇത്ഥമഭാവേന കമിതോ ഭഗവാൻ ഭഗവത്തമഃ |
നേത്ഥമഭാവേന ഹി പരം ദ്രഷ്ടുമർഹന്തി സൂരയഃ || 44 || 384
- നാസ്യ കർമ്മണി ജൻമാദൗ പരസ്യാനുവിധീയതേ |
കർത്യത്വപ്രതിഷേധാർഥം മായയാ്ജ്ഞോപിതം ഹി തത് || 45 || 385
- അയം തു ബ്രഹ്മണഃ കൽപഃ സവികൽപ ഉദാഹൃതഃ |
വിധിഃ സാധാരണോ യത്ര സർഗാഃ പ്രാകൃതവൈകൃതാഃ || 46 || 386
- പരിമാണം ച കാലസ്യ കൽപലക്ഷണവിഗ്രഹം |
യഥാ പുരസ്താദ്യാഖ്യാസ്യേ പാദ്മം കൽപമഥോ ശൃണു || 47 || 387
- ശൗനക ഉവാച
യദാഹ നോ ഭവാൻ സൂത
ക്ഷത്താ ഭാഗവതോത്തമഃ |

ചചാര തീർത്ഥാനി ഭൂവസ്ത് -

യകുത്വാ ബന്ധുൻ സുദുസ്ത്യജാൻ || 48 ||

388

കുത്ര കൗഷാരവേസ്തസ്യ സംവാദോഽധ്യാത്മസംശ്രിതഃ |

യദ്വാ സ ഭഗവാംസ്തസ്മൈ പുഷ്ടസ്തത്തമുവാച ഹ || 49 ||

389

ബ്രൂഹി നസ്തദിദം സൗമ്യ വിദുരസ്യ വിചേഷ്ടിതം |

ബന്ധുത്യാഗനിമിത്തം ച തഥൈവാഗതവാൻ പുനഃ || 50 ||

390

സൂത ഉവാച

രാജ്ഞാ പരീക്ഷിതാ പുഷ്ടോ യദവോചൻമഹാമുനിഃ |

തദ്യോഽഭിധാസ്യേ ശൃണുത രാജ്ഞഃ പ്രശ്നാനുസാരതഃ || 51 ||

391

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ വൈയാസികൃതമഷ്ടാദശ

സാഹസ്രാം പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം ദ്വിതീയസ്കന്ധേ

പുരുഷസംസ്ഥാനുവർണനം നാമ ദശമോധ്യായഃ ||